

05
222687

рабoтніца і сцялянка

11 1967

30K-1
1844

+прываж.

Музыка В. МУРАДЕЛИ

Слова Е. ДОЛМАТОВСКОГО

Я — ЗЕМЛЯ

Марш космонавтов

В ТЕМПЕ МАРША

Космонавт

1. На ду-ше и легко и тревожно, мы до-
стигли чудесной поры: невозмож-но-е стало воз-
мож-ным, нам от-крылись и-ные ми-ры. Только
мы б их преде-лов до-стичь не смогли, если б
сердцем не слы-ша-ли го-лос вдали: — Я — Зем-
ля! Я сво-их про-во-жа-ю пи-том-цев-сыно-
вей, до-че-рей. До-ле-тай-те до са-мо-го
солнца и до-мой возвращайтесь скорей. До-ле-
тим-мы до са-мо-го солнца и до-
мой воз-вратим-ся ско-рей! 2. По-ки-//-рей.

1. На душе и легко и тревожно,
Мы достигли чудесной поры:
Невозможное стало возможным,
Нам открылись иные миры.
Только мы б их пределов достичь не смогли,
Если б сердцем не слышали голос вдали:

Припев: Я — земля! Я своих провожаю питомцев —
Сыновей, дочерей.
Долетайте до самого солнца
И домой возвращайтесь скорей.
— Долетим мы до самого солнца
И домой возвратимся скорей!

2. Покидаем мы землю родную
Для того, чтоб до звезд и планет
Донести нашу правду земную,
Пролетая быстрее, чем свет,
Для того, чтобы всюду победно звучал
Чистый голос любви, долгожданный сигнал.
Припев.

3. Далеки, высоки наши цели,
С ними вместе на звездном пути
Те, что жизни своей не жалели
И земле помогли расцвести.
Пусть победно звучит и для них и для нас
Командирский приказ, материнский наказ:

— Я — земля! Я своих провожаю питомцев —
Сыновей, дочерей.
Долетайте до самого солнца
И домой возвращайтесь скорей!
— Долетим мы до самого солнца
И домой возвратимся скорей!

30к-1
1844

МНОГІМІ светлымі, радаснымі падзеямі вызначаецца сёлетні юбілейны год. У гісторыю пабудовы камуністычнага грамадства ўпісаны новыя слаўныя старонкі. Воляй савецкіх людзей здзейснены вялікія справы. Пспехі, здабытыя ў галіне прамысловасці і ў сельскай гаспадарцы, у развіцці навукі, далёка наперад рушылі нашу краіну, умацавалі яе эканамічную магутнасць.

З ростам эканомікі краіны павышаецца і дабрабыт савецкага чалавека. З году ў год паляпшаецца яго матэрыяльнае становішча. У нашага ўрада і Камуністычнай партыі няма больш важнай задачы, як клопаты пра кожнага з нас.

Вераснёўскі Пленум ЦК КПСС прыняў пастанову «Аб мерах па далейшаму павышэнню дабрабыту савецкага народа». Мерапрыемствы, намечаныя ў гэтай пастанове, з'яўляюцца заканамерным працягам палітыкі партыі, у аснову якой пакладзены ленынскі прыцып — усё ў імя чалавека, на карысць чалавека. Адначасова Пленум ЦК КПСС ухваліў праекты Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі на тры наступныя гады пяцігодкі. У гэтай узаема-сувязі адлюстроўваецца заканамернасць: багацейшая становіцца наша краіна — багацее і наш народ. У Тэзісах ЦК КПСС «50 гадоў Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі» гаворыцца: «Працоўны ўклад кожнага чала-

і льготы пры атрыманні адукацыі, медыцынскае абслугоўванне, сацыяльнае забеспячэнне, адпачынак. Выдаткі на грамадскія фонды ў разліку на аднаго працуючага за мінулы год склалі ў сярэднім 35 рублёў.

Комплекс мерапрыемстваў, прынятых напярэдадні 50-гадовага юбілею Савецкай дзяржавы, з'яўляецца яркім сведчаннем паслядоўнага клопату нашай партыі аб савецкім чалавеку. Асабліва выйграюць катэгорыі нізкааплачваемых работнікаў: іх заработная плата будзе не ніжэй за 60 рублёў.

У першым паўгоддзі наступнага года ў сярэднім на 15 працэнтаў павысяцца тарыфныя стаўкі рабочым-станочнікам машынабудаўнічых і металапрацоўчых прадпрыемстваў і цэхаў. З вялікай радасцю ўспрынялі гэтае паведамленне машынабудаўнікі. Пспеху вам, дарагія працаўнікі! Стварайце яшчэ больш турбін, станкоў, трактараў для нашай краіны!

У мэтах найбольш эфектыўнага асваення раёнаў Далёкага Усходу і Крайняй Поўначы з 1 студзеня наступнага года прадугледжваецца павысіць зарплату раду катэгорый рабочых і служачых, каб замацаваць у гэтых суровых краях старыя кадры і прыцягнуць новыя.

Клопаты аб здароўі чалавека былі заўсёды ў цэнтры ўвагі нашага грамадства. Заканамерным працягам гэтых

на выдачу пуцёвак у дамы адпачынку і санаторыі. Каля 9 мільёнаў чалавек у мінулым годзе атрымалі бясплатныя пуцёўкі або з аплатай толькі 30 працэнтаў кошту. Аплачаны адпачынак, дапамога па часовай непрацаздольнасці сталі правіламі нашага жыцця. Нічога падобнага не ведаў працаўнік царскай Расіі, ён вечна трывожыўся за свой лёс, з хваляваннем чакаў старасці, увесь час думаючы пра свой «чорны дзень».

Толькі наша Савецкая ўлада стварыла гарантаную сістэму пенсійнага забеспячэння працоўных. Усім 34 мільёнам пенсіянераў краіна выплачвае пенсію ў размеры ад 50 да 100 працэнтаў іх заработнай платы. Пастановай ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР на пяць гадоў зніжаецца ўзрост, які дае права на атрыманне пенсіі па старасці калгаснікам і калгасніцам, а таксама работнікам асобных прафесій прадпрыемстваў тэкстыльнай прамысловасці, занятых на работах з павышанай інтэнсіўнасцю працы. Павышаюцца пенсіі і зніжаецца ўзрост для назначэння пенсіі былым воінам — інвалідам вайны.

Савецкія людзі з вялікай радасцю ўспрынялі рашэнні партыі і ўрада аб паляпшэнні дабрабыту народа і адказваюць на гэта добрымі вытворчымі справамі. Вялікай удзячнасцю напоўнены пісьмы, якія шлюць нашы чытачы ў рэдакцыю. Аўтары пісем выказваюць свае думкі наконт павышэння прадукцыйнасці працы, аб сваім імкненні працаваць яшчэ больш плённа. Бо мэты і клопаты партыі, урада і народа непадзельныя.

Радзе вялікая свядомасць працаўнікоў горада і вёскі, яны шчыра зацікаўлены ў павышэнні эканамічнай магутнасці сваёй дзяржавы, якая першая ў свеце пачала будаваць светлае камуністычнае заўтра.

Шмат нягод сустрэлі мы на сваім шляху. Але нязломная вера ў свае сілы, ва ўсёперамагаючае вучэнне марксізма-ленінізма памагла пераадолець голад, разруху, войны і вывесці сваю дзяржаву ў лік перадавых краін свету. А якія цудоўныя справы здзейснены ў юбілейным годзе! Як не ганарыцца тым, што савецкі чалавек першы ў свеце даставіў вымпел сваёй краіны на Месяц і Венеру!

Слава табе, грамадзянін Краіны Саветаў!

Няхай жыве Кастрычніцкая рэвалюцыя!

УСЁ ДЛЯ ЧАЛАВЕКА

века ў развіццё і працвітанне грамадства, пастаянныя клопаты грамадства аб кожным працаўніку — адна з асаблівасцей савецкага складу жыцця».

Савецкі склад жыцця! Як ён не падобны да складу жыцця працоўнага чалавека ў капіталістычным свеце! Тыя, каму давялося жыць і працаваць у дэрэвалюцыйнай Расіі, добра ведаюць гэта.

Гаворачы аб павышэнні дабрабыту, мы маем на ўвазе не толькі тое, што рэальныя прыбыткі рабочых прамысловасці і будаўніцтва ў 1966 годзе ў параўнанні з 1913 годам павялічыліся ў 6,6 раза, а прыбыткі сялян у разліку на аднаго працуючага — у 8,5 раза. Дабрабыт савецкага чалавека — гэта не толькі яго матэрыяльная забяспечанасць, але і задавальненне яго духоўных патрэб. Ці ж не аб паляпшэнні жыцця народа сведчыць хоць бы такі факт, што Савецкі Саюз даўно стаў краінай поўнай пісьменнасці? Шматтысячныя тыражы літаратуры, многія дзесяткі тысяч клубаў і палацаў культуры, мільёны тэлевізараў узбагачаюць, расшыраюць наш круггляд.

Дзяржава выдаткоўвае вялікія сродкі на грамадскія фонды для бясплатнага задавальнення патрэб насельніцтва. Тут

клопатаў з'яўляецца павелічэнне адпачынку да 15 рабочых дзён тым рабочым і служачым, якія цяпер маюць адпачынак агульнай працягласцю 12 рабочых дзён. Пастановай прадугледжваецца павышэнне размераў дапамогі па часовай непрацаздольнасці. У выпадку хваробы рабочы з 8-гадовым стажам атрымае дапамогу, роўную 100 працэнтам яго зарботку.

Вялікія сродкі выдаткоўвае дзяржава

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 11 і сялянка

ЛІСТАПАД
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ТРЭЦІ
ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

Галіна Сцяпанайна Караджымір-
лінская ўзнаходзіла аддзел дзяр-
жаўных пенсій і дапамогі Міні-
стэрства сацыяльнага забеспячэння
БССР. Марыя Фёдарайна Жук —
заадачыца аддзела пенсій і да-
памогі членам калгасаў.

— Што дадуць працоўным на-
шай рэспублікі новыя мерапры-
емствы па сацыяльнаму забес-
пячэнню? — з такім пытаннем
звярнулася да іх рэдакцыя часо-
піса «Работніца і сялянка».

Г. С. КАРАДЖЫМІРЛІНСКАЯ

З 1 кастрычніка 1965 года
былі павялічаны мінімальныя і
чвёрдзныя размеры пенсій інвалі-
дам працы, а таксама інвалі-
дам з ліку ваеннаслужачых.
Зменены парадок выплаты пен-
сій асобным катэгорыям пра-
цуючых пенсіянераў. Так, на-
прыклад, інваліды вайны
III групы атрымліваюць пен-
сію па інваліднасці з улікам
заробку, але не менш міні-
мальнага размеру.

Рашэннем вераснёўскага Пле-
нума ЦК КПСС, а таксама пры-
нятымі ў адпаведнасці з ім па-
становамі ЦК КПСС і Савета
Міністраў СССР і Указам Прэ-
зідыума Вярхоўнага Савета
СССР прадугледжана далейшае
палепшэнне пенсійнага забес-
пячэння.

У пастанове Пленума ЦК
КПСС запісана: знізіць узрост
для выхаду на пенсію па ста-
расці работніцам асобных пра-
фесій прадпрыемстваў, эн-
стыльнай прамысловасці. Ім з
1 студзеня 1968 года пенсіі бу-
дуць назначацца ва ўзросце 50
гадоў. Цэлы рад прафесій гэ-
тай прамысловасці прадугле-
джаны ў спісах на пенсіі пры
паніжэнні узросту, як, напры-
клад, прадзільшчыцы на мо-
рых ватэрах і іншыя работні-
цы, занятыя на участках рабо-
ты з павышанай інтэнсіўнасцю
працы. Неабходна толькі, каб
стаж работы па гэтай прафес-
іі складаў не менш 20 гадоў,
незалежна ад месца апошняй
работы.

Апрача змянення размеру
пенсій і асобных льгот па на-
значэнню пенсій па старасці,
пастанова ЦК КПСС і Савета
Міністраў СССР прадугледжвае
назначэнне дапамогі інвалідам I
і II груп з дзяцінства, якія не
маюць працоўнага стажу. Гэ-
тыя людзі раней забяспечвалі-
ся дапамогай па групе «ін-
шых» або пасяляліся ў доме
інвалідаў. Цяпер інвалідам з
дзяцінства I і II груп будуць
значацца дапамогі ў разме-
ры 16 рублёў у месяц пасля
дасягнення 16-гадовага ўзросту.
Органам сацыяльнага забес-
пячэння і ўрачам ВТЗ трэба па-
дрыхтаваць неабходныя даку-
менты, каб з 1 студзеня 1968
года гэтая катэгорыя грама-
дзян была забяспечана дапамо-
гамі.

Толькі на павелічэнне дзяр-
жаўных пенсій і назначэнне
дапамогі мяркуюцца выдатка-
ваць на 1968 год у нашай рэс-
публіцы каля 8 мільёнаў руб-
лёў.

Работнікі органаў сацыяльна-
га забеспячэння з вялікай
удзячнасцю сустралі новыя
змены ў пенсійным заканадаў-
стве і прымаюць усе меры, каб
грамадзяне своєчасова і пра-
вільна атрымалі тыя льготы,
якія ім прадугледжаны пар-
тыяй і ўрадам. Нашы работ-
нікі ўжо ўключыліся ў падрых-
тоўчую работу. А яна вялікая:
толькі пераарыентаваць дзяржаўных
пенсій трэба зрабіць звыш 60
тысячам грамадзян.

ДВАЦЦАЦЬ гадоў я працую на
Мінскім тонкасуконным камбі-
наце. Тут прайшлі амаль усе
лепшыя гады майго жыцця, і я, як і
многія ветэраны камбіната, лічу бя-
графію нашага прадпрыемства сваёй
уласнай біяграфіяй. Прызнаюся, па-
куль яшчэ не надта спышалася разві-
тацца са сваёй любімай прафесіяй, з
калектывам, і нават думкі аб адыхо-
дзе на пенсію яшчэ не займалі мяне.
Іншы раз толькі ў хвіліну стомлена-
сці падумаеш: а колькі яшчэ застало-
ся? Ды і палічыш, між іншым, гады.
Выходзіла мнагавата.

І раптам—Указы Прэзідыума Вяр-
хоўнага Савета СССР аб паліпшэнні
дабрабыту савецкіх людзей. Чытаю і
радуся, радуся за многіх людзей:
за тых, каму павышана зарплата, і за
тых, хто будзе атрымліваць большую
пенсію, і за тых, хто ў цяжкіх умовах
на Далёкім Усходзе і на Поўначы
асвойвае новыя землі.

Рабочыя і калгаснікі, людзі самых
разнастайных прафесій знайшлі ў гэ-
тых Указах клопаты і думкі аб іх.
І я знайшла таксама вялікі клопат аб
жанчынах майго прафесіі. Згодна з но-
вым Указам, мы цяпер можам ісці на

БІАГРАФІЯ нашага саўгаса карот-
кая. Ён быў створан шэсць гадоў
назад на базе аднаго з адстаючых
калгасаў Салігорскага раёна. Тэрмін ня-
значны, а змены ў гаспадарцы адбыліся
вялікія. Павысілася прадуктыўнасць гра-
мадскага статку, багацеішыя сталі
ўраджаі. Немалыя прыбыткі дае агарод-
ніцтва.

З кожным годам мяняецца аблічча
вёскі. Людзі будуць новыя дамы, над
дахамі ўсё больш паяўляецца антэн тэ-
левизараў. На дапамогу жанчыне прый-
шлі пральная машына, газавае пліта,
хімічныя бытавыя сродкі. Попыт на
прыгожую сучасную мэблю, посуд, воп-
ратку расце з кожным днём. У магазі-
нах не залежваюцца дабротныя паліто,
модныя туфлі, касцюмы. Памятаю я той
час, калі веласпед у вёсцы лічыўся дзі-
вам. Бывала, прыедзе хто-небудзь з
раёна—і адразу збіраецца гурт дзяцей.
Ды і старэйшыя прыходзілі глянуць на
двухколавае цуда. Зараз веласпед у
сям'і такая звычайная рэч. Як калісьці
былі ступа ці жорны. Шмат павялілася
матацыклаў. Многія думаюць аб аўта-
машынах.

І гэта не дзіва: лепей сталі зараб-
ляць людзі. Вазьму сваю сям'ю. Я пра-
цую даяркай. Атрымліваю ў сярэднім

АДКАЖАМ СПРАВАЙ!

адпачынак на пяць гадоў раней. Пяць
гадоў! Гэта вельмі значная лічба.
Яшчэ ў поўным набытку сіл, у доб-
рым здароўі мы зможам удзяліць
больш увагі выхаванню сваіх дзяцей і
ўнукаў, зможам пачытаць тыя кнігі,
якія не паспелі пачытаць раней, паг-
лядзець тыя кінафільмы, якія за працай
і клопатамі аб сям'і не паспелі па-
глядзець калісьці. Словам, пералі-
чыць усё, што дадуць гэтыя пяць га-
доў, немагчыма.

Я хачу ад свайго імя і ад імя та-
кіх жа работніц, як і я, сказаць сар-
дэчнае дзякуй нашай партыі. Мы раз-
умеам, якая вялікая справа зробле-
на Савецкім ўрадам, які шчодрый і вы-
датны падарунак атрымалі мы да
50-годдзя Савецкай дзяржавы.

...Роўна, спакойна гудуць з рані-
цы да вечара станкі на камбінаце.
Сотні, тысячы метраў дабротных тка-
нін пасылаем мы кожны дзень савец-
кім людзям. Апрацаваныя хораша!
Сустрэкайце святы і будні з добрым
настроём! Мы, ткачы, прадзільшчы-
цы, пастараемся адказаць на думкі і
клопаты аб нас самай лепшай працай,
самымі высокімі поспехамі. Думаю,
што да маіх слоў ахвотна далучацца
ўсе, каму новы Указ прынёс гэта-
кую ж радасць. Адкажам працай!—
няхай стане гэта нашым дэвізам.

Лідзія ЗАХАРАВА,
прадзільшчыца Мінскага тонка-
суконнага камбіната.

на 105 рублёў у месяц. Муж—каваль,
зарабляе не менш за мяне. А яшчэ мы
маем прысядзібны ўчастак, садок, тры-
маем карову, свіней, хатнюю птушку.
Жывем у поўным дастатку.

Рабочыя саўгаса разумеюць, што да-
сягнуць усяго, што мае зараз наша гас-
падарка, кожная сям'я, было б немаг-
чыма без штодзённых клопатаў роднай
Камуністычнай партыі аб працаўніках
сельскай гаспадаркі. Уззяць, напрыклад,
апошнія рашэнні ЦК КПСС і Савета
Міністраў СССР па далейшаму развіц-
цю бытавога абслугоўвання насельніц-
тва, пастанову вераснёўскага Пленума
Цэнтральнага Камітэта аб мерах па да-
лейшаму павышэнню добрабыту савец-
кага народа. Гэтыя два дакументы пры-
няты ў адным месяцы. Як адзін, так і
другі прасякнуты клопатамі партыі аб
паліпшэнні жыцця народа. Напрыклад,
на пяць гадоў зніжаецца ўзрост, які не-
абходны для атрымання пенсіі па ста-
расці членам калгасаў.

Гэтыя і іншыя мерапрыемствы забя-
спечваюць павышэнне матэрыяльнага
дабрабыту дзясяткаў мільёнаў савецкіх
людзей, у тым ліку і працаўнікоў са-
цыялістычных палёў.

За акіянам, у багатай Амерыцы, што-
гадовае павышэнне падаткаў і цэн на

тавары шырокага ўжытку, беспрацоўе
вялікім цяжарам кладуцца на плечы
працоўных. Доллары, якія павінны былі
ісці на паліпшэнне добрабыту рабочых
і фермераў, пераганяюцца на вайну ў
В'етнаме, на бязлітаснае знішчэнне лю-
дзей.

Савецкі народ спакойны за сваю бу-
дучыню. У адказ на клопаты партыі і
ўрада хочацца працаваць яшчэ лепш.
Абавязальства, якія мы бралі ў юбі-
лейным годзе, паспяхова выконваюцца.
Калектыв наш сёлета надойць малака на
сотні тон больш, чым летась. Я, на-
прыклад, ад кожнай каровы атрымаю ў
сярэднім па 2800 літраў. Вядома, у па-
раўнанні з саўгасамі-маякамі, дзе даяр-
кі перайшлі рубжэ 4 тысяч літраў, гэта
мала. Але ж наша гаспадарка маладая,
мы не паспелі яшчэ ўкамплектаваць
фермы племянной жывёлай. Успомнім,
што ў 1963 годзе было атрымана па
1170 літраў малака ад каровы, амаль у
два з паловай разы менш, чым сёлета.

Жыццё кліча нас на натхнёную пра-
цу. Мы зробім усё, каб наша Радзіма
цвіла, прыгажэла, мужнела.

Хіма ТАМІДА,
даярка саўгаса «Случ»
Салігорскага раёна.

М. Ф. ЖУК

Цяпер, пасля змен у пенсій-
ным заканадаўстве, рэзка ўзра-
сцэ кантынгент пенсіянераў па
старасці, па інваліднасці і з
выпадку страты кармільца.
Узрост для атрымання пенсіі
па старасці зніжаецца для чле-
наў калгасаў на 5 гадоў. Гэта
азначае, што з 1 студзеня 1968
года мужчыны-калгаснікі, якія
маюць 25 гадоў стажу работы,
зможуць пайсці на пенсію па
старасці пасля дасягнення 60
гадоў (замест 65, як было ра-
ней), а жанчыны пры наяўнасці
20-гадовага працоўнага ста-
жу — пасля дасягнення 55 га-
доў (замест 60).

Апрача таго, жанчыны —
члены калгасаў, якія нарадзі-
лі 5 або больш дзяцей і выха-
валі іх да 8-гадовага ўзросту, з
наступнага года набываюць
права на пенсію па старасці ў
50 гадоў пры 15-гадовым ста-
жаў работы. Раней пенсія на-
значалася толькі пасля дасягнен-
ня 55 гадоў.

Папярэдняй падлікі паказва-
юць, што па Беларусі ў сувязі
з паніжэннем пенсійнага ўзро-
сту атрымаюць права на пен-
сію 124 тысячы калгаснікаў, не
лічачы мнагадзетных маці-кал-
гасніц, якія дасягнулі 50 гадоў
і не атрымлівалі яшчэ пенсіі на
льготных умовах. Калі прыняць
пад увагу, што ў рэспубліцы
ужо атрымліваюць калгасныя
пенсіі 525 тысяч чалавек, то
кожнаму стане зразумела, як
шмат зроблена па сацыяльна-
му забеспячэнню сельскіх пра-
цаўнікоў за апошнія гады.

Разам з павелічэннем ліку
пенсіянераў значна ўзрастуць
і сумы, якія выдаткоўваюцца
на выплату пенсій членам кал-
гасаў. Так, калі сёлета запла-
навана выдаткаваць на гэтыя
мэты каля 87 мільёнаў рублёў,
то ў 1968 годзе сума пенсій,
якія выплачваюцца ветэранам
калгаснай працы, павялічыцца
яшчэ на 20 мільёнаў рублёў
і перавысіць 100 мільёнаў руб-
лёў. Для параўнання зазначым,
што такая ж сума была выпла-
чана за першыя два гады
дзялення Закона аб пенсіях і да-
памогах членам калгасаў!
Сур'ёзна палепшыцца матэ-
рыяльнае становішча калгасні-
каў-інвалідаў. Калі дагэтуль
пенсія назначалася толькі інвалі-
дам I і II груп, то з новага
года яе зможуць атрымаць так-
сама і інваліды, у якіх працоў-
нае калецтва або прафесійна-
нае захворванне.

Павялічваюцца мінімальныя
размеры пенсій па інваліднасці.
Калі раней па I групе інвалі-
днасці пенсія была не менш
15, а II групы — не менш 12
рублёў на месяц, то цяпер пен-
сіі павышаюцца адпаведна да
25 і 16 рублёў на месяц. Інвалі-
дам I групы па працоўнаму
калецтву і прафесійнаму
захворванню пенсіі павяліча-
юцца з 18 да 30 рублёў, а II
групы — з 14 руб. 40 кап. да
20 рублёў на месяц. Мінімаль-
ны размер калгаснай пенсіі ін-
валідам III групы ўстаноўлен
12 рублёў.

Гэтыя змены ў выніку павы-
шэння размеру пенсіі па інвалі-
днасці павялічаць расходы
па рэспубліцы не менш як на
3 мільёны рублёў.

Трэба напамінаць таксама,
што з новага года пенсія кал-
гаснікам будзе вылічацца за
любыя 5 гадоў запар з апош-
ніх 10 гадоў перад звяртаннем
за пенсіяй.

Чатыры гады назад вучаніца
10 класа Галія Кірсанава пра-
ходзіла практыку на Барысаў-
скай фабрыцы піяніна. Работа
наладчыцы прыйшлася дзяў-
чыне па душы і стала яе спе-
цыяльнасцю.

Галія — ударніца камуністычнай
працы, спартсменка, член бю-
ро цэхавай камсамольскай
арганізацыі.
Фота Г. Беліцкага.

Праўда, цудоўнае валанно? Яго
вырасцілі на плошчы ў 130 гек-
тараў ільняводцы калгаса імя
Царука Карэліцкага раёна.
Кожны гектар дае па восем
цэнтнераў валанна. Удалося на
славу і насенне — па 6 цэнт-
нераў з гектара.
На здымку: звенявая Любоў
Кірылаўна Ламан (злева) і Фаі-
на Іванаўна Ламан рыхтуюць
валанно да адпраўкі на прыём-
ны пункт.
Фота А. Перахода.

ІДЗЕМ УГОРУ

ПРАЦА І ПРЫГАЖОСЦЬ

Саюз пяшчотнай кветкі з літой сталлю молата... Якое нечаканае на першы погляд і якое глыбока лагічнае ваша непарушнае брацтва! Праца і прыгажосць. Ці магчыма ставіць побач гэтыя два паняцці? Вякі, раскажыце пажоўклымі старонкамі старажытных фаліантаў, як адно заўсёды выключала другое. Праца старой Беларусі—сагнутыя спіны на панскім полі ад цямна да цямна, а побач растуць кветкі, і воблакі расквечаны сонцам. Прыгажосць старой Беларусі—заглядзеліся ў блакітную ваду Нарачы раскошныя Радзівілавы палацы, а побач халупы батракоў.

Молат і кветка—эмблема выстаўкі «Прамысловасць Беларусі і тэхнічная эстэтыка». На выстаўцы красуюцца жоўтыя, як жытнёвае поле, камбайны і сеялкі, сінія снегаачышчальнікі і дарожныя грэйдэры, стройныя магутныя аўтасамазвалы. Асабняком трымаюцца выдатныя трактары «Беларусь». Гонар рэспублікі, дзе толькі яны не захаплялі людзей сваёй сілай і трываласцю! На зямлі, пад зямлёй і ў небе. У літаральным сэнсе слова. На глыбіні 600 метраў у шахтах Салігорска і на вышыні паўтара кіламетра ў Кіргізіі, дзе ля самых воблакаў бу-

дзецца Тактагульскае вадасховішча. Ім радуюцца, як землякам, дарагім суайчыннікам, нашы турысты ў пясках Сярэдняй Азіі і ў ільдах Арктыкі.

Не горшая «праходнасць» і ў жодзінскіх аўтамабіляў. Нубійская пустыня, пальмы, пяскі—і беларускі самазвал. Гэта—Асуан. Бясконца тундра, чахлыя дрэўцы—і гігант «БелАЗ». Раз'ятраная ад шматтонных перамычак вада, і зноў жа—беларускі самазвал. Гэта—пакарэнне Ангары.

І тут, на выстаўцы, ён стаіць, пакарыўшы захопленых хлапчукоў. Ды што хлапчукоў! Сам ішоў, чакаючы цуда, але не такога. Падыдзі да кола, выцягні рукі—і ні за што не дацягнешся да верху. Я ўяўляю, як беглі за ім жыхары ўжо на што спешчанага сенсациямі Лейпцыга. Магчыма, так, як беглі за першым трактарам людзі глухога палескага сяла.

А вось ззяюць новенькай фарбай пакарыцелі балот—меліярацыйныя машыны, тыя самыя, якім трэба за пяцігодку асушыць 600 тысяч гектараў зямлі. Каб жылі там людзі светла і шчасліва, каб толькі ўспамінам засталася тое, пра што пісаў Кан-

станцін Паустоўскі яшчэ да рэвалюцыі: «Палескія балоты невымяральныя, як неба. Я бываў там і на ўсё жыццё панёс памяць аб гэтых сумных далях, аб гэтых лабірынтах вады і дрыгвы, дзе смерць, бязлюднасць і мёртвая ціша на кожным кроку, на многія кіламетры».

Мінчане прывыклі да выставак. Але гэтая зусім асаблівая. Яна—юбілейны агляд дасягненняў беларускага народа за гады Савецкай улады. За гэты перыяд часу гісторыя развіцця айчынай прамысловасці адлюстравала амаль фантастычныя подзвігі народа. Чэлябінск і Днепрагэс, Сібір і Крайняя Поўнач, расшчапленне атамнага ядра і стварэнне рэактыўнай авіяцыі.

А што дала за гэты час беларуская прамысловасць? На гэтае пытанне адкажуць 1.300 экспанатаў 76 прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі. Экспанатаў самых розных: ад мініяцюрных вырабаў да найскладаных электравылічальных машын «Мінск-22». Сярод іх—маленькія прыёмнікі «Мікра» і «Эцюд», першая ў краіне уніфікаваная стэрафанічная радыёла «Рытм», выкананая на 14 транзістахах. Гэта—у залах прыборабудавання.

Але куды б вы ні пайшлі: у аддзелы станкабудавання або электрыфікацыі—усюды сустрэнеце выразны сілуэт мадэлі машыны, пластычнасць ліній, строгасць форм прыбора. Зрабіць добра, прыгожа, з густам—стала традыцыяй беларускіх рабочых, інжынераў і тэхнікаў.

Свае кулібіны і ляўшы на Беларусі. Кожны дзень яны ў пошуку. Чаго каштаваў жодзінцам серыйны выпуск аўтапоезда грузападмальнасцю 65 тон? Трэба было распрацаваць больш дзвюх з палавінай тысяч тэхналагічных працэсаў, зрабіць тысячы адзінак інструменту, штампаў. Тытанічная праца! Што кіравала гэтымі людзьмі?

Вось яны самі тут, на выстаўцы. Многія з іх экскурсаводы. У вачах радасны бляск. Бацаць: іхняя праца радуе людзей. А тое, што недасыпалі ночы, забывалі часам пра святы і выхадныя,—гэта няважна. Важна, што Радзівілаў, напрыклад, вырашылі наведаць выстаўку ўсёй сям'ёй і не змаглі пайсці адсюль, не напісаўшы ў кнізе водгукаў: «Малайцы, беларусы! Шмат добрай прадукцыі выпускаюць заводы Мінска, Віцебска, Гомеля, Мазыра, Оршы і іншых гарадоў».

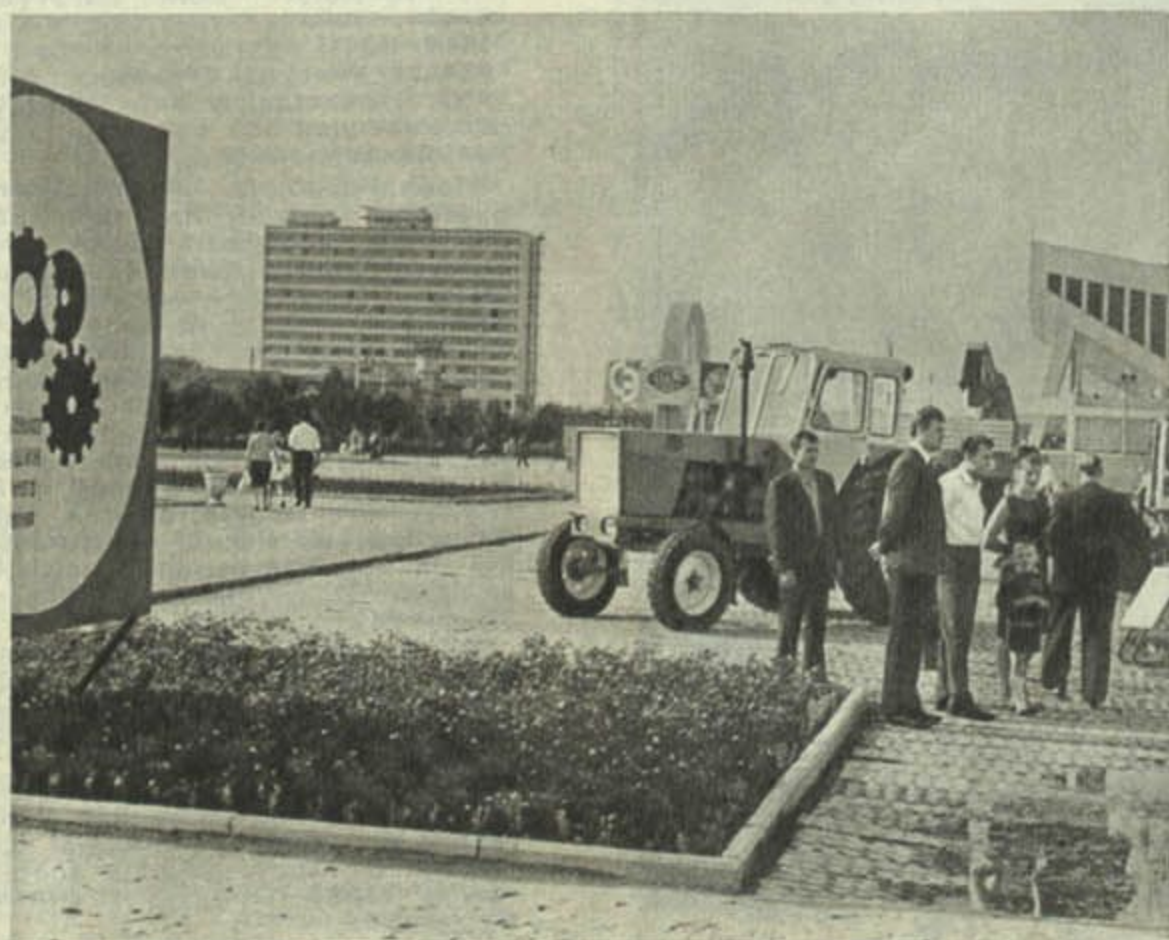
Важна, што студэнтам Чэлябінскага, Тульскага і Адэскага політэхнічных інстытутаў выстаўка паможа ў вучобе, а затым і ў рабоце.

І хіба не прыемна, калі вось гэты стары з кучаравай барадой і выцвілымі вачыма на пытанне, як спадабаліся яму машыны, адказаў:

— Нічога сабе. Але на полі, за работай яны вельмі прыгожыя. Прыязджайце ў наш калгас, паглядзіце.

Я выходзіў з выстаўкі і думаў: якое павінна быць заўтра народа, калі ў яго такое сёння!

Ю. САПАЖКОЎ

Адзін з куткоў юбілейнай выстаўкі.

Лідзія Аўгусцінаўна
Дземчанка.

дышла да бункера, адчула, што
крыху стамілася. А ўперадзе
цэлая змена.

У цэху, як у жыцці,— дзень
на дзень не выпадае. І калі до-
бра прыслухацца, прыгледзе-
ца, то нават цішыня перазмен-
каў, шум канвеера і ўвесь ра-
бочы перастук сёння крыху ад-
рознваюцца ад учарашняга.
Можа таму, што сёння ў вы-
творчасці не тыя стрыжні, што
ўчора, а можа проста «на-
строй» цэха і ўчастка— гэта
настрой кожнага чалавека.

Дзевяць гадоў назад Лідзія
Аўгусцінаўна Дземчанка прый-
шла на стрыжневы ўчастак лі-
цейнага цэха Мінскага трактар-
нага завода. З таго часу наву-
чылася разумець гэты настрой
і можа яшчэ больш— кіраваць
ім. Вось і цяпер, прыслухоў-
ваючыся да працоўнага рытму,

стомныя, лёгкія, спрытныя жа-
ночыя рукі.

Потым, калі мы ўжо добра
пазнаёміліся, яна сказала, што
ў канцы змены ўсё ж часам
ныюць рукі. А раней, калі
толькі прывыкала— балелі. Але
не пакінула ўчастак. А цяпер
ужо немагчыма расстацца. Ён
стаў неабходнай часткай жыц-
ця, біяграфіяй.

Іменна біяграфіяй. Гэта ма-
быць па нейкаму непаразумен-
ню чалавек лічыць, што яго
біяграфія— адны толькі тыя
вехі, што называюцца анкетны-
мі данымі: прозвішча, год на-
раджэння... месца нараджэн-
ня... так... не... і г. д. А ёсць
яшчэ і працоўная біяграфія,
дзе лік гадам пачынаецца з та-
го моманту, калі ўпершыню,
насяржана аглядаючыся,
уваходзіш у цэх, на ферму, у
майстэрню... А біяграфія за-
вода, на якім мы працуем,
біяграфія брыгады... У вялікай
меры іх біяграфіі— нашы.

Аднойчы ў паралельнай зме-
не не паверылі, што адна Дзем-
чанка за сем гадзін вырабляе
столькі стрыжняў на дэталі за-
дняй ступіцы трактара, колькі
раней у іх змене ледзь выраб-
лялі ў восем рук. Калі б які ін-
шы стрыжань, то можа б і па-
верылі. А гэты?.. Выклікалі тэх-
нолагаў, правялі хранаметраж.
Пацвердзілася. Не паверылі.
Прыслалі лепшую сваю работ-
ніцу на спаборніцтва. Толькі
ўзялі іншы стрыжань (вонка-
вай трубы), які таксама патра-
буе не меншага ўмення і вопы-
ту. Таксама дэфіцытная дэталі
на заводзе. Нарэшце ўпэўнілі-
ся. Паверылі. Цяпер Дземчан-
ка вырабляе іх столькі, колькі
неабходна заводу. І ніхто не
асмельваецца аспрэчваць яе
першынство.

Ёсць у чалавека яшчэ адна
біяграфія. Яе ніхто не здае ў

ШТРИХІ

БИЯГРАФИИ

Адразу за прахадной вялікі
яркі шчыт на нейкі час спыняе
ўвагу. Ужо не першы дзень, як
стаіць ён на гэтым месцы, і
можна было, здаецца, прывык-
нуць, прабегчы міма, не заў-
важыўшы ні слоў, ні лічбаў.
Але неяк падсвядома запа-
вольваеш крок. «Да юбілею
Радзімы... дзён». Учора такса-
ма прыпынілася, прачытала.
Хтосьці кожны дзень перапіс-
вае лічбы, старанна падганяе
колер, і, напэўна, таму кожны
раз шчыт выглядае як новы і
прымушае на момант задума-
ца. Толькі на адзін момант. І
звычайны шчыт здаецца на дзі-
ва чулым прыборам— незвы-
чайным лічыльнікам вялікіх
дзён вялікага часу.

Яна прыспешвае крок, ямчэй
падхоплівае скрутак і, кінуўшы
позірк на доўгую калону но-
венькіх блакітных «Беларусаў»,
накіроўваецца ў свой ліцейны,
на свой стрыжневы. І адразу
вяртаецца трывожнае пачуццё,
з якім аблётала добры дзеся-
так магазінаў: ці да густу бу-
дзе падарунак? Ох, гэтыя жа-
ночыя густы! Але што зробіш!
Кожнаму прыемна, калі людзі
ведаюць твой дзень нараджэн-
ня!

Толькі на ўчастку, калі па-

добра адчула яго сённяшняю
асаблівае— святочную. Так
было заўсёды, калі адзначалі-
ся дні нараджэння работніц
ўчастка. Пра тое, што сёння
Надзея Кісялёва імянінніца,
некаторыя ведалі загадзя, він-
шаванне пачалося само сабой.
Гэта дало зарадку на ўсю зме-
ну. І хоць не ўпершыню выбі-
рала яна і ўручала падарункі
сяброўкам, ёй больш, як каму,
было прыемна, што сюрпрыз
спадабаўся. Напэўна таму так
спорна ішла праца, хоць зноў
даручылі самы складаны стры-
жань, той самы дэфіцыт, які
некалі нарабіў добрага шуму і
стаў штрихом яе біяграфіі.

Я доўга назіраў, як яна пра-
цуе, як кладзецца на канвеер
з-пад яе рук гэты самы дэфі-
цыт. Працавала яна прыгожа.
І паступова рассявалася дум-
ка, што не жаночая гэта спра-
ва— цэлую змену круціць у
руках металічны злітак. А по-
тым стала зразумела, што муж-
чына тут, мабыць, не даб'ец-
ца і такой хуткасці і спрыту.
А яны вось паспяваюць— ня-

Да вайны яна паспела скон-
чыць толькі тры класы, потым
тры гады пражыла ў лесе. Вёс-
ку немцы спалілі. Першы год
хавалася сярод купін, а вярну-
лася з лесу дарослай. У чац-
вёрты пайшла ў салдацкіх бо-
тах. А пасля заняткаў разам з
усімі плуг цягала, летам— жа-
ла, касіла. У той час рана ста-
навіліся дарослымі.

Над вёскай Юр'ева, што за
Смалявічамі, плылі сумныя пес-
ні ўдоў. Зрэдку ў іх уплываліся
паходныя ваенныя і задорныя
камсамольскія. Ліда таксама
спявала. Спачатку ўсё без раз-
бору, а потым толькі камса-
мольскія. Спявала на школьнай
сцэне, у полі, на нядзельніках.
Можа на гэтых нядзельніках і
пачалася камсамольская яе бія-
графія, калі пілавала лес і бу-
давала хаты для ўдоў. І цяпер
яшчэ стаяць у Юр'еве тыя пер-
шыя пасляваенныя камсамоль-
скія хаты. І цяпер яшчэ не-не,
ды і ўспамінаюць у вёсцы нач-
ную камсамольскую малацьбу і
камсамольскія канцэрты.

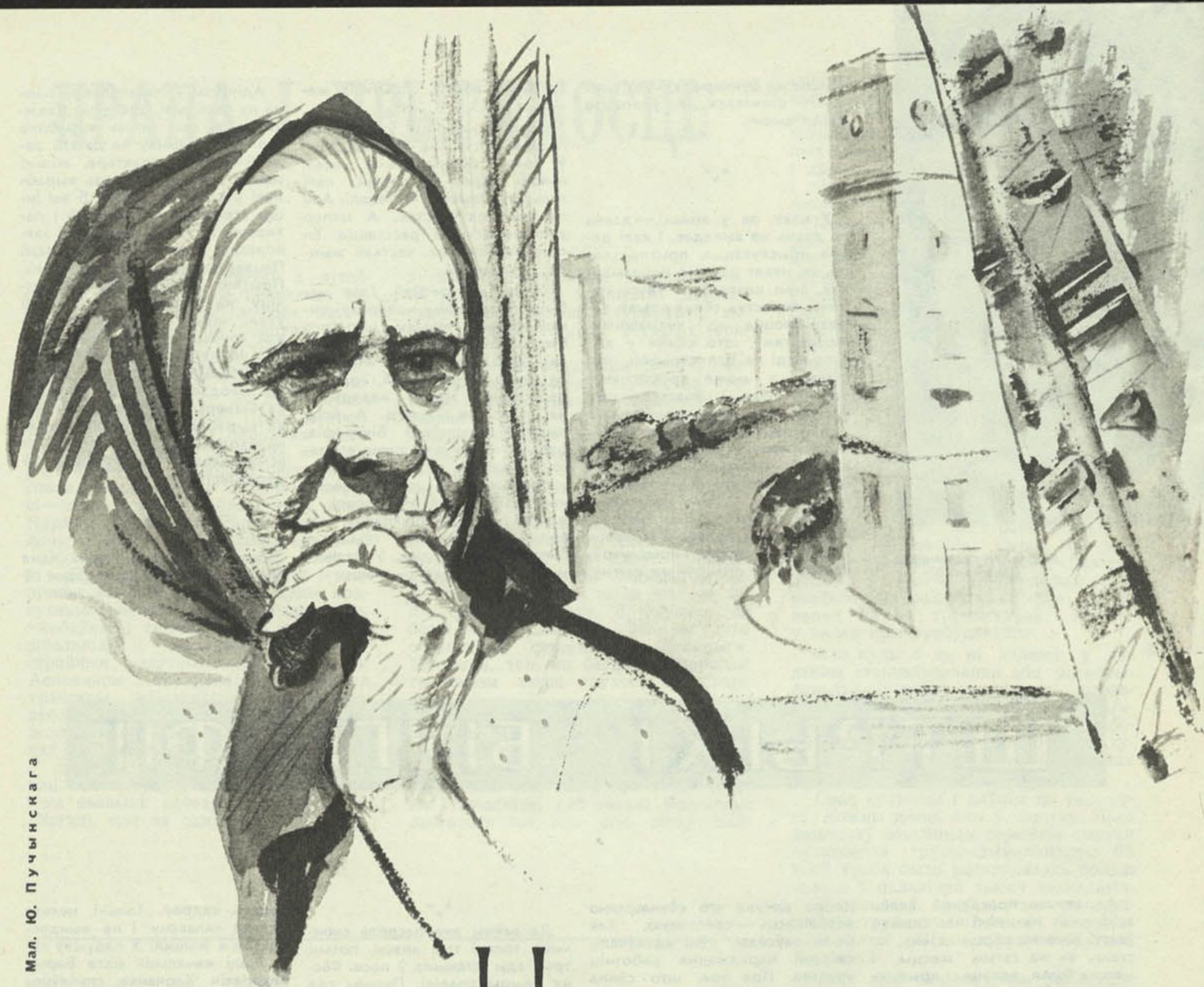
Яна працавала на розных ра-
ботах, была брыгадзірам. На-
зывалі стаханукай, ударніцай.
Цяпер, на заводзе,— ударнік
камуністычнай працы.

аддзел кадраў. Толькі нельга
без яе чалавеку і не выкрас-
ліш яе з жыцця. Я падумаў гэта,
калі начальнік цэха Барыс
Захаравіч Харчанка, спыніўшы
раптам дзелавую размову, спы-
таў у Дземчанкі пра жыццё-
быццё, і яна, быццам чакала
гэтага пытання, адразу ажыві-
лася і загаварыла пра сям'ю,
пра дачку. Пазней, дома ўжо,
яна ўсхвалявана хадзіла па па-
коі і расказвала:

— Ведаеце, было такое. Пай-
шла мая Танечка ў першы
клас. Колькі радасці... А потым,
думала, не вытрываю. Прыйдзе
са школы, пачне пісаць— і ўсё
не так. Бачу, што хочацца ёй
напісаць добра, прыгожа, а
ўсё не выходзіць, як трэба.
Абедзве садзімся, аловак у
дзве рукі— і пішам, пішам...
Навучыліся і пісаць, і чытаць.
Цяпер хоча быць настаўні-
цай— і каб маленькіх вучыць.
Маленькіх цікавей. Спорт яшчэ
любіць. Баскетбалістка. Вёртка
такія. А зімой— канькі.

Расказвае— і радуецца. Бо ў
гэтай пакуль яшчэ дзіцячай бія-
графіі— таксама працяг яе
ўласнай...

П. ВАСЮЧЭНКА

Мал. Ю. Пучинскага

Аляксандр КАПУСЦІН

Навела

На прыгрэве

Не ведаю — чаму, але мяне раптам вельмі пацягнула ў вішнёвую прыдня-проўскую вёску, дзе адгойсала па палях і сенажацях маё цікаўнае дзяцінства, дзе ўзімку адшалаўсцела кніжнымі аркушамі, а летнімі зорнымі вечарамі адспявала ў карагодах гарэзлівае юнацтва. Я не стаў чакаць водпуску, адпрасіўся ў рэдактара на некалькі дзён, і ў суботу цягнік памчаў мяне міма напоўненых гоманам паўстанкаў, праз задумлівую цішыню бароў.

Апоўдні я, распараны ад нязвычайнай хуткай хады па коўзкай сцежцы, што вяла са станцыі, рыпнуў дзвярыма роднай хаты. Трохгадовы пляменнік Андрэйка, які забаўляўся каля печы, звёў бялявыя бровы ў пільнай прыглядцы. Раптам, пазнаўшы мяне, гарэзна ўсміхнуўся і кінуўся насустрач, размахваючы зялёным самазвалам.

— Дзядзя Міця, я на самазвале буду лаботаць. Пясок пльывазу, каб на вуліцы

глазі не было, — зашчабятаў ён. Нешта ўспомніўшы, хлопчук зыркнуў гарэзнымі вачаняткамі на старую, што стулена, у нейкай, відаць, адным маткам вядомай зацятасці стаяла ля стала.

— А бабулька лесвіцу несла.

— Ах ты, вырастак, вось я цябе зараз трапачом. — Яна напусціла на сябе робленую строгасць. — Бачыш? — кіўком паказала на сетку-авоську на цвіку ля дзвярэй, якую па прывычцы называла паколішняму.

Я глядзеў на яе, пацяжэлую, марудлівую, і ў думках міжвольна паўстаў далёкі малюнак дзяцінства...

Я ўдыхаў водар разамлелай жытняй нівы і неадрыўна глядзеў, як клаліся ў снапы жаўтаватыя сцяблы са схіленымі важкімі каласамі, зрэзаныя размашыстым сярпом. Маці, напэўна, адчуўшы мой погляд, разгнула спіну, павярнулася:

— Выгаладаўся, сыноч? Пацярпі трошкі, па халадку добра ж вельмі жнецца...

Недзе над галавой у высокім небе сярэбраным звяночкам звінеў нястомны веселун-жаўрук, непадалёк жанчыны спявалі працяжную жніўную песню. Маці тыльным бокам далоні выцерла пот з ілба...

Вось такую і запомніў я яе з дзяцінства — ружавашчоку, дзябелую. Яна была пругкая ў хадзе і ўвішная ў працы. Рабіла ўсё похапкам, але з толкам. Досвіткамі ўпраўлялася па гаспадарцы, карміла нас пяцярых і бегла на калгасную работу. Таварышкі захапляліся спрытам брыгадзіршы, добразычліва паджартоўвалі:

— Не даўмець, Арына, чым ты Сяргея запаланіла: позіркамі замілаванымі ці рукамі ўчэпістымі?

— Не прызнаецца, — адказвала яна ўсмяшліва. — Некалі, кажа, растарэкваць, калгас будаваць трэба. У старасці на перадыху пагаворым.

Доўгія зімовыя вечары яна бавіла за

прасніцай. Па суботах грэла ў печы ваду ў вялікіх чыгунах, весела загадвала нам: — Ну, дзетвара, рыхтуйцеся і па чарзе ў начоўкі.

Вымыўшы кожнага, абцірала вытканым у ёлачку, з узорыстай вышыўкай ільняным ручніком. Ён быў мяккі і пах нейкім саладкаватым-духмяным водарам. Калі мы былі ўжо ў пасцелях, яна садзілася на паточаную шашалем чырвоную драўляную канапу, сцішвалася. На яе твары ляжалі стомленасць, заклапочанасць і стрыманая радасць.

Іншы раз у святы яна садзілася каля акна, задумліва пазірала на вялікую піпу, што шумела ў абдымку з ветрам на ўзмежку саду, і мяккім грудным голасам ціха запявала:

— А ў полі вярба,
пад вярбой вада...

Бацька, адарваўшыся ад кніжкі, вылазіў з-за стала, падыходзіў, становіўся за яе спіной. Песня ў два галасы рабілася яшчэ больш задушэўная. У такія минуты мне здавалася, што спявае і ліпа, і сад, і ўся наша хата.

Пасля вайны яна як магла аднаўляла калгас. У шэфлядзе шафы ў чырвоным карабку разам з пахавальнай на мужа ляжыць яе медаль «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне».

Гады і небяспечная цяжкая хвароба, якую з дапамогай хірургаў яна адужала летась, знасілі былы спрыт неўтайманай брыгадзіршы. Андрэйка чуў, як я і яго маці, а мая сястра Юля, строга наказвалі старой, каб бераглася пасля аперацыі, не рабіла цяжкай работы. Таму і паведамліў аб бабулінай правіннасці. Атрымаўшы ад мяне традыцыйную шакаладку, ён падзяліўся ёю з бабуляй і заняўся сваім самазвалам.

За прысадамі басавіта гуў трактар, на двары, цвыркаючы на ўсю сваю нядужую сілу, дурэлі вераб'і, што накалеліся за лютую зіму. Мы сядзелі за сталом. Маці, прадчуваючы мае папрокі, таропка, каб апярэдзіць мяне, загаварыла:

— Ну, хопіць ужо з мяне, саўсім зацягалася. Буду аддыхаць. Хай і з малым і па гаспадарцы сама як хоча ўпраўляецца.

На гародзе шарэлі асеўшыя наздраватыя гурбы, а паміж імі, дзе сівер выдзьмуў снег, чарнелі лапіны зямлі, прамытай нечаканым наблудзіўшым учора дажджом. Улетку там грэліся на сонцы пузатыя рабыя гарбузы. Яна тады асцярожна, каб не паламаць, пераступала шырокае крохкае лісце гарбузіку, вышуквала кожную пустазеліну. Макавінкі поту выступалі на яе расчырванелым твары.

— Вось што, мама, забіраю вас да сябе, — катгарычна заявіў я. — І не думайце адгаворвацца, слухаць не буду.

— Паеду, сыноч, паеду, — нечакана згадзілася яна з гатоўнасцю. — Месяцы два пабуду, аддыхну. Трэба і мне ўжо аддыхнуць...

* * *

У маю добраўпарадкаваную гарадскую кватэру, распакаваўшы кашолку, яна ўнесла духмяны водар пепіну-шафрану. Са знаёмай уважлівай прыглядкай доўга тупала з пакой, потым, памыўшыся ў ванне, уздыхнула з палёгкай, распараная, супакоеная, прылегла на канапе.

— Гэта ж такая выгода — баня ў хатце! — прагаварыла ў ціхім захапленні. Уключылі тэлевізар. Яна з канапы гля-

дзела канцэрт Уральскага народнага хору.

Я пайшоў у другі пакой, сеў за пісьмовы стол.

— Што ты, сыноч, усё над пісанінай сваёй марнееш? — неўзабаве пачуўся побач яе голас. — Ці табе дня не хапае? Хай галава аддыхне. — Заклапочанасць і трывога ценом ляжалі на яе твары. Яна даводзіла мне сваё, покуль я не вярнуўся да тэлевізара.

Назаўтра, як толькі заняўся імглісты бязветраны ранак, яна, ціха шорхаючы рукамі па сцяне, прайшла ў ванны пакой. З крана палілася вада. Тонкі струменьчык перарваўся на мінуту, наступіла старожкая паўза. Маці прыслухоўвалася, ці не патрывожыла наш ранішні сон.

З ваннага яна падалася на кухню. Як яна ні асцярожнічалася, жонка таксама прачнулася, пачула: не ў пару клопат. Ускочыла з ложка, прашлёпала па падлозе тапачкамі.

— Ну чаго вам не спіцца? Бокі муляе? Ці ў такую рань ужо бульба гэтая рупіць? — Яна, відаць, лічыла, што добра-зчылілася давала ёй права на крышачку ганарыстую ўладнасць, і, сचाкаўшы момант, напусцілася на сваякруху яшчэ больш. — Паляжалі б яшчэ, без вас упраўлюся. Зараз жа ідзіце ў пасцель.

— Табе ж на работу, ты б і паляжала, — не прымаючы выкліку, весела, падхотліва адгукнулася маці.

Жонка яшчэ пабурчэла, потым, упраўляючыся, стала наказваць:

— Удзень паспіце, вельмі карысна ўдзень паспаць. Уключыце тэлевізар, паглядзіце што-небудзь вясёлае. Як надакучыць — у скверы пагуляйце, свежым паветрам падыхайце.

— Добра, добра, пагуляю, падыхаю, — згодна ківала сваякруха галавой з такім выглядам, быццам недаўменна думала, ці багата яшчэ падрыхтавала ёй нявестка дабраўты ў сваёй мнагаслоўнай клапатлівасці. Свая пасмачка, што ўпала на лоб, злёгка варушылася над доўгім паўкруглым брывом.

Калі я вярнуўся з работы, мне кінулася ў вочы: бронзавы бюст Леніна на маім пісьмовым stole быў так начышчан, што аж зіхацеў. Кніжкі і паперы роўненька складзены. Яна сядзела на маленькім услончыку, прыхіліўшыся спіной да цёплай батарэі. Уздэўшы на бутэльку шарсцяную шкарпэтку, старанна шморгала шаршаткай. Побач ляжалі акуратна залапленыя штаны, у якіх я ўлетку ездзіў на рыбалку, зацыраваныя шкарпэткі. Гэтую старызню яна выкапала не маючы адкуль.

— Закінулі, а калі на паганы абарот яшчэ спатрэбіцца? — кінула на шмацце. Па тым як ніякавата, знарок весела потым усміхнулася, мне здалося: яна нацягнула на твар усмешку, каб за ёй схваць тое, аб чым няспынна думала.

— Ну навошта вам спатрэбілася вазіцца з гэтым рыззём?

— Дармавы хлеб, сыноч, чэрствы.

Мяне запякло абурэнне, але яно адразу ж захліснулася раптоўна пачуццём нявытлумачанай вінаватасці перад ёй. Яна спалохалася, што пакрыўдзіла мяне, павінавацілася:

— Не слухай, сыноч, неразумнай балбатні, не падумаўшы сказала.

Покуль жонка накрывала стол, яна ўзялася паліваць кветкі. Перш, чым ліць ваду, сагнуўшы кручком загрубелы цём-

ны палец, драпала ім зямлю, потым асцярожна плёскала тонкія празрыстыя струмені. Мне чамусьці здавалася, што яна была ў палоне нейкай пакутлівай няпэўнасці.

Увечары мы ўтраіх пайшлі ў цырк.

— Бы тыя мячыкі лётаюць, — пляскала яна далонямі. — Гэта ж трэба, каб людзі выраблялі такое! І чаго вы толькі тут, у горадзе, не пабачыце, дзеткі мае! І я нагляджуся, надзіўлюся.

Вечар быў цёплы. Неба зіхацела густым засевам мільгатлівых зор.

— Як над нашай Рудняй, — сказала яна, ускінуўшы галаву, як выйшлі з цырка. — Высокае, блішчае. А вунь і чарпак той. — Ліхаманкавая веселасць яе апала, сацьмела, уступіўшы месца стоенаму роздуму. Нешта нудзіла яе.

На другі дзень яна зноў падхапілася на досвітку, але жонка адпрэчыла яе з кухні. Яна пакрыўджана падціснула вусны, пайшла ў спальню, пазасцілала пасцелі. Патупала яшчэ з кутка ў кут, шукаючы сабе занятку, не стрывала, падышла да жонкі:

— Давай я табе, донька, пер'е паскубу. — Крадком зірнула на свае апухлыя ў суставах рукі і чамусьці схавала іх пад сінім з белымі гарошынкамі фартухом.

— Якое пер'е? Што вы кажаце, мама?

— З падушак.

— Дык яно ж паскубленае.

— Там і вялікае трапляецца, я яго добра памацала. — Яна гаварыла мякка, каб пагадніць незгаворлівую нявестку.

— Ды адпачывайце вы ўжо. Нарабіліся.

— Ці ж я бульбу капаць альбо кароў даіць збіраюся? Не пераработаюся.

— Не выдумляйце, адработалі сваё.

Як развіднела, яна доўга стаяла каля акна, быццам падпіраючы прыгорбленай спіной нешта нябачнае, важнае. У цішыню, насычаную яе роздумам, урываліся гукі неспакойнага горада і вясны. Заўзята гулі маторамі і шархацелі шынамі па мокраму ад снегавай вады асфальту аўтобусы і тралейбусы. Гарланілі гаспадарлівыя гракі на таполях скверу. У шыбы біўся моцны вецер. Сонца часам затувалася мутнай смугою і тады значылася над дахамі камяніц жаўтлява-цёмна-й плямай. На прыгрэве з дахаў капала. Маці, не мяняючы позы, некуды ўдалечыню забядала:

— Як яна там адна з малым?..

Павольна павярнулася, прайшлася позіркам па маім твары, па галаве, зацярушанай іншым сівізны.

— Прашу цябе, сыноч, кінь ты пісаць па вечарах, не зводзь сябе стомай. Прыйдзеш з работы — за тэлевізарам баўся, ці ў гэты самы... цырк наведвайся. І дыхай свежым паветрам у парку. Паслухай, сыночак... — голасам тых далёкіх песенных дзён стукалася яна ў маю непадатлівую душу.

— Я, мае дзеткі, падамся. Яна ж там без мяне ўходзіцца. І малога глядзі, і па гаспадарцы ўпраўляйся, і на работу ж трэба. Гаварыла, брыгадзір ёй звяно па лёну даручыў. А вясна — вунь яна, у полі снегавай вадой разоры прамывае... От падрасце малы — на работу ёй вальней будзе. Тады прыеду, тады ўжо аддыхну...

...У шыбы біўся вецер, а на прыгрэве, чуваць было, у сырым важкім паветры тонка звінелі капяжы.

МЫ ЕХАЛИ па дарозе, што ляжыць паміж Пагостам і Слуцкам. Невялічкі сівы конік ляніва перастаўляў ногі. Калі параўналіся з вёскай Ісерна, мой спадарожнік Хаміцэвіч, не пытаючы мае згоды, завярнуў туды.

— Пакажу хоць тую хату, дзе мы опыняліся.

У канцы вёскі стаяў гурт жанчын, узброены косамі. Хаця яшчэ нялёгкі час быў для людзей, жанчыны жартавалі, смяяліся. Калі мы пад'ехалі, хтосьці сказаў:

— Дальбог, да нас касцы едуць!

— Касцы з нас можа не такія ўжо спрытныя, а вось добрым словам дапамагу.

Хаміцэвіч перадаў мне лейцы, злез з фурманкі.

— А ну, пакажыце вашы косы. Дрэнна адклёпана. Лопатняў нагналі, — па-гаспадарску разглядаючы касу, гаварыў Хаміцэвіч. — Дайце бабку і малаток.

Ён прымасціўся на бярвеннях, што ляжалі каля паркана, і дробнымі, частымі ўдарамі малатка пачаў выгнаць лопатні.

— Памахаеш, цётка, такой касой, то рук не чуць-меш.

Неўзабаве да гурту падышла маладая дзяўчына.

— Бригадзір, — звярнулася да яе адна з жанчын, — пішы ў сваю бригаду гэтага хлопца. Бач, як клепле косы.

— Даражэнькія мае, — неяк цёпла і ласкава сказала бригадзір. — За тое, што хлопцы памаглі, дзякуй, а нам трэба ісці. Час не чакае.

Жанчыны закінулі за плечы косы і пайшлі на сенажаць. Хаміцэвіч доўга стаяў на апусцелай вуліцы, праводзячы іх позіркам. Потым сеў на фурманку і моўчкі махнуў пугай на каня.

Калі мінулі вёску і выехалі на гасцінец, Хаміцэвіч сказаў:

— Гэту бригадзіршу бачыў я дзесьці. Але дзе?

Ён дастаў вышыты капшук, скруціў цыгарку, чыркнуў запалкай. Конь па-ранейшаму павольна перабіраў дарогу нязграбнымі тоўстымі нагамі. Мінулі мы адну, другую вёску. Раптам Хаміцэвіч ажывіўся:

— Чуеш, браток, ды гэта ж была наша Чарнушка!

Ён стаў заварачваць фурманку. Я ледзь пераканаў, што вяртацца назад няма часу. І ён мне раскажаў вось якую гісторыю пра дзяўчыну-брыгадзіра.

Трое партызан вярталіся з чыгункі. Удача спадарожнічала лясным салдатам: пусцілі пад адхон варожы эшалон з жывой сілай. Да гэтага трэба дадаць, што аперацыя прайшла без сутычак. Яны прабраліся на чыгуначнае палатно ля самага дзота, пад носам вартавых, і падклалі міны. Колькі фашыстаў асталося ляжаць пад абломкамі вагонаў, не даехаўшы да фронту? Пра гэта гітлераўскі друк маўчаў.

Адмераўшы кіламетраў пятнаццаць, партызаны спыні-

ЧАРНУШКА

ліся ў вёсцы Ісерна, якая стаіць над пакручастай Случчу. Хлопцы хацелі пераапрацуць, падсілкаваць. Уперадзе чакала вялікая дарога. Але не паспелі яны пераступіць парог, як у двор убегла дзяўчына. Ледзь стрымліваючы дыханне, яна, быццам даўно знаёмым, загадала:

— За мною, таварышы!

Трывога дзяўчыны перадалася партызанам. А за ракою, калі Ісерна асталося далёка ззаду, яна растлумачыла:

— Карнікі ў вёсцы. Так і загінуць можна. Ідзіце праз гаёк на Замошша, Невалаж, а там пачынаюцца лясы. Яны прытуляць вас.

Хлопцы доўга стаялі на заснежанай раўніне і глядзелі ўслед дзяўчыне. А яна абыякава накінула самаробную хусцінку на чорныя растрэпаныя валасы і, утуліўшы галаву ў худзенькія плечы, пакрочыла назад у кірунку вёскі.

— Яна нам выратавала жыццё, — сказаў хтосьці. — А завуць яе як? Забыліся спытаць...

І партызаны назвалі яе Чарнушкай.

Ці сустракаўся пасля Хаміцэвіч з гэтай дзяўчынай, не ведаю. Партызанскі падрыўнік неўзабаве пасля нашай паездкі ў Слуцк пайшоў на фронт. Адтуль не вярнуўся, загінуў пры штурме Берліна ў апошнія дні вайны.

Нядаўна я зноў пабываў у Ісерна. Вёска адбудоўвалася. На высокіх слупах падняліся ў неба электрычныя ліхтары. Паабпал вуліцы новыя дамы, шмат цагляных, пад шыферам і бляхай. Над дахамі антэны тэлевізараў. Вокны вялікія, а перад імі ў агародчыках гараць кветкі. Куды ні глянь — сады.

Там, дзе калісьці мы сустрэлі жанчын, узброеных косамі, на лаўцы ў цяньку сядзеў стары. Унук гаяў па вуліцы веласіпедзік, а дзед хваліў яго:

— Маладзец, унучак, спрытна ездзіш. Падрасцеш, тата табе матацыкл купіць.

— Чаму матацыкл? — устрэў я ў гутарку.

— У нас мода такая. Усе на матацыклетах ездзяць. Разгаварыліся. Аказваецца, дзядзька Іван адпрацаваў сваё. Цяпер на пенсіі. Сумее, крыўдуе на сыноў:

— Чужыя, дык больш за ўсё дома асядаюць, а мае ў горад падаліся. Казаў: кідайце свае заводы, на зямлі месца хапае. Большы згодзен, але жонка не пускае. Меншы — інжынер па газу. Кажу: «А чаго я ў калгасе варты з сваёй прафесіяй». А я лічу: калі ты інжынер — значыць, чалавек пісьменны. Работу знойдзеш і тут.

Дзядзька Іван не прамінуў, каб не пахваліцца, як людзі жывуць:

— Братачка, на заводзе столькі не зарабляюць, як у калгасе. Нашыя свінаркі больш за майго інжынера маюць. Паўтары, а то і дзве сотні кожны месяц у кішэню кладуць. Пачалі дзяліць хлеб, дык ім па машыне пшаніцы чысценькай, зярнятка ў зярнятка. У кожнага сад, картоплі, па тры кабаны ў год колюць. Даўней так пагосцкі пан Герменсон не жыў, як цяпер жыве просты люд, хоць ён меў свае заводы, зямлі валок трыццаць. Вось бачыш, — паказаў кіяком у бок цаглянага дома, што стаяў насупраць нас, — трактарыст жыве. А Герменсон хоць і быў панам, а жыў у драўляным.

— А ці не скажаце вы, дзядзька, хто быў тут брыгадзірам адразу пасля вызвалення?

— Гэта як немцаў прагналі?

— Але.

Дзядзька напружвае памяць. Пачынае пералічваць. Называе ўсё мужчынскія імёны.

— Ды не, дзяўчына, невысокая, худзенькая.

— Чакай, дык гэта можа Любка Дубіна? Яна, яна. Была брыгадзірам аж пяць гадоў запар. Цяпер не Любка: Любоўю Ціханаўнай велічаем. Паважаны чалавек у калгасе. Ды што я кажу — у калгасе! Можа ва ўсёй акрузе. Працавітая, спрытная. За што ні возьмецца, усё ў руках гарыць. Мы яе дэпутатам у раён, а другі раз

Шмат гадоў працуе на свінагадоўчай ферме саўгаса «Дрысенскі» Верхнядзвінскага раёна Ганна Паўлаўна Шушкевіч. Яе плённая праца адзначана ордэнам Леніна. Зараз на адкорме ў перадавой свінарні 460 свіней. На здымку: Г. П. Шушкевіч. Фота Г. Усламава. (БелТА).

у вобласць выбіралі. Можа толькі не пра яе пытаеш? Але калі дзяўчына брыгадзір, то гэта яна. Другой у нас не было. Яшчэ, скажу табе, нядаўна Масква ёй ордэн дала, ордэн Леніна, разумееш? Во як!

Пакуль дзядзька Іван асведамляў мяне, кудысьці знік унук.

— Ты бач, шэльма малая!—захваляваўся Іван.— Шмыгануў кудысьці! Чакай, чалавеча, крышку, я яго адшукаю.

Застаўшыся адзін, я падумаў:

— А можа Любоў Ціханаўна не Чарнушка? Няўжо тая кволая, крыху сарамяжлівая дзяўчына, якая вяла ў наступленне на сенажаць узвод жанчын, стала такім паважаным чалавекам?

Не паспеў я адказаць сам сабе на сваё пытанне, як дзядзька Іван прывёў з суседняга двара ўнука.

— Уцякаць ад дзеда, унучак, няможна! А каб цябе сабачка ўкусіў, што твой татка сказаў бы?

Малы апраўдваўся:

— Собачка добры, ён не кусаецца.

Каб хлопчык лепей слухаў, дзядзька Іван прыстрашыў:

— Будзеш бегаць па чужых дварах—адпраўлю дамоў.

— А што робіць Любоў Ціханаўна ў калгасе?

— Усё. Яна шафёр, яшчэ да вайны курсы скончыла. Трактарыст—у сяле такога не знойдзеш. Камбайн вядзе, як каня на поладзе. Адным словам, залатыя рукі чалавек мае. За сабою пацягнула і пляменнікаў. Старэйшы, Коля, гадоў тры каля яе ў памочніках хадзіў. Цяпер ужо самастойна на трактары працуе. Міша таксама за механізатара вывучыўся. Пляменніца ў школу яшчэ ходзіць. І тую ў поле з сабою бярэ. Кажэ: «А каму я камбайн свой даверу».

— Няхай сабе Любоў Ціханаўна і не Чарнушка, а сустрэцца я павінен,—рашыў я.—А дзе ж сёння працуе Любоў Ціханаўна?

— Каля бальшака бачыў камбайн? Гэта яе.

Прышоў я на поле, дзе Любоў Ціханаўна жала пшаніцу. Сонца хавалася за прысады вёскі, але яшчэ да цямна заставалася гадзіны са дзве. Малады бялявы хлопец падагнаў самазвал пад бункер, і ў кузаў з рукава цякло быццам з бронзы адлітае зерне. Пакуль загрузалася машына, камбайнер размаўляла з шафёрам:

— Хлопчыкі, вы затрымліваеце мяне. Кожны раз па 7—10 мінут чакаю.

— Любоў Ціханаўна,—апраўдваўся бялявы.—Дзве машыны не ўпраўляюцца. Стаўце пытанне, каб трэцюю далі.

— Самім варушыцца жывей трэба. Дзе ты набярэшся гэтых машын! У калгасе іх трынаццаць. Ні адна не стаіць.

Я прыглядаюся да камбайнера. Пазнаю. Хаця гады наклалі свой адбітак на твар, але па бляску вачэй, па жэстах бачу, што Любоў Ціханаўна—той самы брыгадзір. Значыць, Чарнушка. Гэта яна выратавала жыццё ў сорок другім годзе падрыўнікам партызанскага атрада імя Варашылава. У душы радуся. Мне хацелася менавіта такой бачыць яе. Хутчэй бы нападнуўся кузаў, хутчэй бы хлопец сеў за руль: пагаварыць хочацца.

Раптам на полі з'явіўся легкавік. З-за баранкі вылез мужчына. Любоў Ціханаўна звярнулася да яго:

— Васіль Уладзіміравіч, гэты ўчастак я сёння дажну. Куды пераганяць машыну?

— Я толькі прыехаў з раёна. Не ведаю. Спытай у брыгадзіра.

Грузавік ад'ехаў. Любоў Ціханаўна па-хлапечы лёгка ўскочыла на прыступкі і ўжо з кабіны пракрычала:

— Тады накажыце шафёрам, на які ўчастак мне пераязджаць. Сонейка хораша заходзіць. Надвор'е будзе добрае!

Загаманіў матор, закруцілася матавіла, запрацавалі шнекі, шчоўкнуў рычаг каробкі перадач. Машына-асілак уздрыгнула і павольна паплыла па полі, падразаючы пад самы карань пшанічныя сцяблы.

Рабочы расклад Любоў Ціханаўны шчыльны. Нічога, што гутарка не адбылася.

Ды што яна магла дадаць да таго, што людзі ўжо казалі?

М. СЕРГІЕВІЧ

Калгас імя Мічуріна,
Слуцкі раён.

ЦІШКА ГАРТНЫ

Да 80-годдзя
з дня нараджэння

таючыся, ён змагаецца ў 1917 за перамогу Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Пасля перамоганоснай урачыстасці яе Гартны, рабочы, паэт і публіцыст, шмат сілы і энергіі пакладае, каб з'яднаць беларускія рэвалюцыйныя сілы краю, а таксама ў Маскве, Пецярбурзе і ўсёй Расіі, на барацьбу за Савецкую Беларусь. Ён карыстаецца даверам Уладзіміра Ільіча Леніна і, кіруючыся дырэктывамі ЦК партыі бальшавікоў, стварае газету «Дзяніс», а затым, з 1 студзеня 1919, становіцца Старшынёй першага Беларускага Савецкага ўрада. У кабінет Жылуновіча-Гартнага ўваходзіў, у якасці народнага камісара па справах нацыянальнасцей, яшчэ адзін папулярны ў свой час і несправядліва забыты таленавіты прэзіт, паэт і палымяны публіцыст-тэарэтык Фабіян Шантыр, таксама выхадзец з Капыльскай сацыял-дэмакратычнай арганізацыі.

Лёс гісторыі ссудзіў так, што таленавітаму дзяржаўнаму дзеячу з народа Жылуновічу-Гартнаму не давялося на поўную сілу выявіць свае здольнасці палітычнага кіраўніка маладой Беларускай Савецкай дзяржавы. У цяжкія гады грамадзянскай вайны, восенню 1919, прыйшлося часова пакінуць Беларусь пад націскам узброеных англа-французскімі імперыялістамі войск буржуазнай Польшчы.

З ліпеня 1920 і да самае сваёй трагічнай канчыны ў красавіку 1937 Цішка Гартны ні на адну хвіліну не спыняў актыўнай дзяржаўнай, грамадскай і пісьменніцкай дзейнасці. Як пісьменнік, ён пакінуў глыбокі след у беларускай савецкай літаратуры. Дастаткова сказаць, што менавіта Гартны з'яўляецца роданачальнікам беларускага сацыяльнага рамана («Сокі цаліны», «Бацькава воля») і сучаснай навелы. Ужо гэтага аднаго дастаткова, каб здабыць сабе добрае імя і шчырую павагу ўдзячных патомкаў. У іх сэрцах жыве і жыццё светлы вобраз пісьменніка і дзяржаўнага дзеяча.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

НАДЗЯ ва ўмоўлены дзень на яўку не прыйшла. Там, на Старажоўцы, яе чакала Вера Паўлаўна і ўсё глядзела ды глядзела на вуліцу скрозь распісаныя марозам шыбы. Яна разумела, што нельга так доўга затрымлівацца на явочнай кватэры, але пайсці адсюль не магла.

Толькі дачка так і не прыйшла.

Нарэшце, Вера Паўлаўна машынальна паправіла касу, — тоўстая, цяжкая, спаўзае з галавы. Апанулася, завязала хустку, развітлася з гаспадарамі і выйшла на вуліцу.

«Можна на іншае заданне пайшла? А можна паліцэйскіх абдурыць не ўдалося?» Думалася і так і гэтак.

Назаўтра Надзя таксама не прыйшла. І на трэці — яе не было. Сувязь з атрадам перарвалася.

— Мама! — Мікалай збянтэжана ўсмінуўся. — Хачу прасіць цябе — схадзі ў атрад! Мне нельга...

Так, яму нельга. І без таго, мусіць, шукаюць.

— Добра, сыноч.

І зараз памятае Вера Паўлаўна, якой удзячнасцю засвяціліся шэрыя з блакітам вочы сына.

У дарогу накіравалася на наступны дзень. Да Жукаўкі трыццаць пяць кіламетраў, па дарозе некалькі вёсак. На шляху нямецкія гарнізоны, паліцэйскія заставы.

Апанулася цёпла: кажух, валёнкi. Вялікую хустку насунула на лоб, на шчокі: быў лютаўскі мароз ды яшчэ мяцеліца.

Неяк пасля вайны ў адным з газетных артыкулаў, дзе расказвалася пра падпольную камсамольска-маладзёжную групу «Андруша», маці Мікалая Кедышкі, кіраўніка групы, назвалі «бабуляй». Напэўна, аўтар меркаваў, што ў дарослых дзяцей заўсёды бацькі старыя. Толькі Веры Паўлаўне ў тыя дні не было яшчэ і сарака гадоў.

Але калі, захутаўшыся, ішла ў Жукаўку, калі бровы, вейкі заігнелі на марозе, яна і сапраўды была падобна на бабулю. Можна гэта і зберагло яе тады?

Да Паперні, дзе жылі мужавы сваякі, дайшла да вечара. Не заходзячы ў дом, за хлявом выняла з кожнага валёнка па пісталету, расшпіліла кажух і разматала з сябе стужку з патронамі. Закапала ўсё ў снег: навошта падводзіць людзей, можна здарыцца, што раптам немцы нападуць.

Пераначавала, а ранкам пайшла далей, захапіўшы з сабою ўсё, што прынесла. Падыходзіла якраз да Вішнеўкі.

— Стой!

Насустрач ёй ехалі на вазку пяцёра: трое немцаў і двое паліцаёў.

— Куды ідзеш, цётка?

— Дадому.

Адказы прадуманы загадзя.

— Адкуль?

— З Мінска. Круп, тытуню, запалак купіла.

Яна паказала на мяшэчак.

— Так мы табе і паверылі, — у голасе

паліцая пагроза. — Зараз абшукаем цябе і вытрыбушым, як тых, бачыш?

І паказаў на горку.

Яна зірнула туды, дзе застыла ўзнятая ўгару чыясьці рука, дзе марозны вецер рваў і рваў доўгія цёмныя валасы. Нічога не адказала. Як быццам здранцвела ад жаху і ад марозу.

Паліцай ужо саскочыў з саяў. Але адзін з немцаў штосьці сказаў яму, гідліва зморшчыўся і махнуў рукою.

Паліцэйскі з неахвотай вярнуўся на сваё месца, і ўсе паехалі.

Не памятае Вера Паўлаўна, як бегла далей. Адкуль і сіла ўзялася! Калі была за Шапялямі, што ўваходзілі ў партызанскую зону, сустрэла хлопцаў на саях. Яны і прывезлі яе ў Жукаўку, у штаб Мінскага гаркома камсамола.

— Вы хто будзеце?

— Кедышка.

— Колева і Надзіна маці?!

Гаварыць было цяжка, губы і шчокі анямелі.

— Дзе дачка?

Вера Паўлаўна Кедышка.

— Жывая, здаровая. Пайшла ў разведку. Ды вы распранайцеся! Грэіцеся! Вера Паўлаўна памкнулася расшпіліць кажух, але рукі не слухаліся. Ёй кінуліся дапамагаць.

Валёнкi не злазілі з апухлых ног, давялося разрэзаць халявы. Выпалі адзін за адным два новенькія пісталеты. А калі знялі кажух і разматалі стужку з патронамі, Вера Паўлаўна папрасіла:

— Паглядзіце пад касой, там Коля паперку схаваў.

На складзеным у некалькі разоў лісточку папяроснай паперы быў план размяшчэння нямецкіх часцей.

Усё, што адбывалася потым, успаміналася як сон: моцны азноб, які доўга не праходзіў нават на гарачай печы, урач, нейкія добрыя, сардэчныя словы.

А калі прагнулася — было зусім відна. Разбудзіў стук дзвярэй і нечыя імклівыя крокі.

— Мамачка!

Надзя, яе Надзейка — у кажушку, у штанах, на грудзях — аўтамат, на баку — пісталет — прыціснулася да яе халодным, з марозу, тварам, цалавала.

Праз тры дні Вера Паўлаўна накіравалася ў дарогу. Цяпер — з мяшэчак збожжа, а ў збожжы — магнітныя міны. Да граніцы партызанскай зоны яе падвезла дзяўчына Вера.

Да Паперні Вера Паўлаўна дайшла без асаблівых прыгод. Там яе сваякам удалося дамовіцца з немцам, які прыехаў па дровы: за кавалак сала і дзесятак як ён абяцаў давезці «цётку» да Мінска. Дарога назад была б зусім удалая, калі б не аблава на Старажоўскім рынку, у якую трапіла Вера Паўлаўна адразу, як толькі немец загадаў злезці з машыны. На яе шчасце, праязджаў «вясельны поезд»: нявеста з жаніхом, іх сябры і сяброўкі сядзелі на некалькіх саях. Вера Паўлаўна спрытна прымацавалася на апошнім возе. Так і даехала з «вяселлем» да касцёла на плошчы ў цэнтры горада.

Доўга адлежвала пасля такой дарогі. Мікалай сядзеў ля яе пасцелі.

— Вайна хутка скончыцца, мама. Прыдуць нашы. Усім стане добра! Мы з табою заўсёды будзем разам, заўсёды!

Ён марыў, яе сын. Ён верыў. Ён чакаў. Яе Коля! Старэйшы з пяцых дзяцей. Калі асталася без мужа, працавала падсобнай работніцай на будоўлі, на заводзе, афіцыянткай у рабочай сталовай.

Рос сын, мужнеў і ўсё больш дзяліў з маці клопаты аб сям'і. Можна гэта пачуць адказнасці за іншых, якое так рана паспела, памагло яму адразу знайсці сябе, калі пачалася вайна? Мікалай пачаў па ўсяму Мінску шукаць сваіх сяброў. Збіраліся ў іхнім доме, спявалі песні, рабілі выгляд, што ім вельмі весела. Запываў Мікалай:

— Пой, Андруша, так, щоб среди ночи

Промчался ветер, кудри теребя...

Так і назвалі сваю, першую ў Мінску, падпольную камсамольска-маладзёжную групу — «Андруша». Дыверсіі на хлеба-заводзе «Аўтамат», дзе працаваў Мікалай. Узарваныя аўтамашыны. Падпалены поезд з авіяцыйным бензінам. Аперцыя ў падвале школы па Бондараўскай вуліцы, дзе немцы трымалі зброю...

Гэта — сухі пералік спраў, якія многім каштавалі жыцця. Каштавала жыцця тым, хто больш за ўсіх меў права на яго: на смяротную схватку з ворагам ішлі самыя бясстрашныя, самыя лепшыя, самыя чыстыя.

Ды і пералік, вядома, далёка не поўны. Адночы пад вечар, калі ўсе былі до-

КВЕТКИ ДЛЯ СЫНА

ЖЫЦЦЁ ДЛЯ НАРОДА

Да 70-годдзя народнай ар-
тысткі РСФСР і заслужа-
най артысткі БССР
І. П. Яунзем

ІРМУ Пятроўну Яунзем добра веда-
юць і любяць у нашай краіне. Лю-
бяць за тую сапраўдную асалоду,
якую адчуваеш, слухаючы яе песні.

Нядаўна Ірма Пятроўне споўнілася
семдзесят гадоў. Пражыта цікавае жыц-
цё, поўнае творчых пошукаў, гарэння.

У сціплым доміку на адной з мінскіх
вуліц, у сям'і пятагона прайшло яе
дзяцінства. Сям'я была вялікая, друж-
ная, усе вельмі любілі песню. Але лепш
за ўсіх спявала маці, больш за ўсіх яна
ведала народных песень — латышскіх,
беларускіх, рускіх. Мусіць, ад яе атры-
мала ў спадчыну голас і слых старэй-
шая дачка Ірма.

...Нібы вялікую кнігу, гартвае Ірма Пят-
роўна ўспаміны пра сваю маладосць.
Вучоба ў Пецябургскай кансерваторыі,
удзел у канцэртнай брыгадзе, што абслу-
гоўвала часці Чырвонай Арміі, шчаслівае
знаёмства з Міхаілам Васільевічам
Фрунзе, які адзін з першых высока аца-
ніў яе талент і памог яго станаўленню.

Родны край цягнуў да сябе і вабіў
артыстку неадступна. У канцы 1921 года
разам з сястрой яна пачала збіраць па
вёсках і сёлах Беларусі народныя песні.
Спыняліся сёстры на начлег у зусім не-
знаёмых людзей.

Хадзілі з адной вёскі ў другую, так-
сяк здабывалі харчы, мяняючы старыя
сукенкі на хлеб і бульбу, і слухалі, слу-
халі, слухалі... Спачатку не запісвалі, бо
не было паперы, пазней пачалі накідваць
некаторыя матывы. І прывезлі ў горад
шмат песень, якія потым трывала ўвай-
шлі ў рэпертуар Ірмы Пятроўны. Народ-
ныя беларускія песні сталі той асновай,
з якой пачалася яе працоўная і пачэсная
дарога ў мастацтва. Яна стала нястом-
ным збіральнікам і прапагандыстам пе-
сеннага фальклору розных народаў.

У пошуках песні Ірма Яунзем пабыва-
ла амаль ва ўсіх рэспубліках Савецкага
Саюза, у стэпах Башкірыі і Казахстана,
у аўлах Сярэдняй Азіі, ездзіла па сёлах

Сібіры і Далёкага Усходу.

Адзін выпадак запомніўся надоўга.
Гэта было ў глухім алтайскім паселішчы.
Не так проста было выклікаць гаспада-
роў на песню — яны саромеліся і маў-
чалі. Тады пачала сама госця. І гаспа-
дары адразу адчулі ў артыстцы цеплы-
ню і блізкасць — яна ж спявала іх пес-
ню, ды так па-майстэрску, быццам заў-
сёды жыла сярод гэтых людзей і не
раз чула іх песні. Новыя сябры доўга
не маглі расстацца. А калі надышоў час
развітання, бабуля-алтайка ціха сказала:
«Аставайся, будзеш наша...» Па стара-
жытнаму звычаю яна паднесла артыст-
цы дарагі падарунак: шапку з собаля,
якая захоўваецца ў Ірмы Пятроўны да
гэтага часу.

Паездкі па нашай неабсяжнай краіне
былі для Ірмы Яунзем тымі універсітэ-
тамі, якія дазволілі ўбачыць і пачуць са-
праўдныя ўзоры народнай песні. І яна
старалася ў сваім выкананні раскрыць
душу народа, перадаць яго настроі, па-
казаць яго роздумы і мары.

Спявала артыстка больш чым на 50
мовах народаў свету. І рускія песні, і
украінскія жартоўныя, і азербайджан-
скія лірычныя, і татарскія, і башкірскія,
і якуцкія. Давялося ёй быць на гастро-
лях і пазнаёміцца з народнай песняй у
Германіі, Польшчы, Скандынавіі, Япо-
ніі, Кітаі. У пастаянным рэпертуары Ірмы
Яунзем дзве тысячы песень. Яна часта
выконвала іх на мове таго народа, перад
якім выступала.

Чалавек незвычайнай энергіі, Ірма Пят-
роўна, як і ў маладыя гады, заўсёды ў
гушчыні жыцця. Цяпер яна на педага-
гічнай рабоце, займаецца са студэнтамі
ў музычным вучылішчы імя Іпалітава-
Іванава і ва Усерасійскай майстэрні эс-
траднага мастацтва. У яе нямала вучняў,
ім яна аддае ўвесь свой вопыт, свае
багатыя веды.

Е. ПЯТРОВА,
Д. БУРНАШОВА

ма, нечакана прыйшла Надзя. Як усе
ўзрадаваліся ёй! Але...

— Мяне папярэдзілі, што ісці на явач-
ную кватэру нельга. Таму і зайшла да
вас, — нібы апраўдвалася дачка.

— Ну, што ты! Пераначуеш, а раніцай
знойдзем табе надзейнае месца, — су-
цяшаў Мікалай сястру.

Толькі... раніцай здарылася непапраў-
нае: гадзін каля пяці ў дом уварваліся
гітлераўцы. Усіх паднялі з пасцелі і вы-
велі на двор. Пачаўся вобыск.

— Дазвольце мне апраўца, — па-
прасіў Мікалай.

Афіцэр паглядзеў на хлопца, што
стаяў у трусах.

— Шнэ-эль!

Коля забег у дом, адчыніў акно і вы-
скачыў у агарод. Адтуль сцежкамі, за-
вулкамі — да хлебазавода «Аўтамат».
Амаль шэсць дзён прасядзеў у коміне
завода, які нядаўна быў выведзен са
строю членамі групы «Андруша».

З галавы не выходзіла адно: як там
маці, сёстры, брат, дзядуля і бабуля?
Ведаў ужо, таварышы перадалі, што ўсіх
адправілі ў турму, толькі Галку — у дзі-
цячы дом.

У турме білі, катавалі, дапытвалі:
«дзе сын?», «дзе брат?» Надзя рвала ў
камеры бялізну (паперы не было) і на
шматках пісала: «Мама, трымайся!»

Вера Паўлаўна аблівалася слязьмі над
гэтымі запіскамі. А на допытах маўчала.
Хіба яна магла інакш?

Яе разам з дочкамі Надзяй і Любай,
якая таксама была членам падпольнай
групы «Андруша», павезлі ў Асвенцім.
Там захварэла на туберкулёз і загінула
Люба. Як хацелі яе выратаваць Вера
Паўлаўна і Надзя! Адмаўлялі сабе ў ла-
гернай пайцы, аддавалі яе Любе. Але
хіба баландой падтрымаеш сілы цяжка
хворага чалавека!

Не пашкадавалі фашысты і старых —
бацькоў Веры Паўлаўны: адправілі ў ла-
гер смерці ў Трасцянец. Адтуль яны не
вярнуліся... Арыштавалі брата Веры Паў-
лаўны і яго жонку.

Не ўдалося пазбегнуць лагера смерці
і брату Барысу. Толькі маленькую Га-
лачку Мікалай паспеў забраць з дзіця-
чага дома і пераправіць у партызанскі
атрад.

З сям'ёй Кедышкаў фашысты распра-
віліся ў жніўні 1943 года. А 6-га ліста-
пада...

Многія члены арганізацыі «Андруша»
былі ўжо арыштаваны — Ядвіга Берас-
невіч, Жэня Ігнатавіч, Уладзімір Труш-
ко, Аўгуст Галавацкі і іншыя. Анатоля
Тарлецкага і інжынера Волчка за ды-
версію на ЦЭЦ-1 пакаралі смерцю.

7-га лістапада 1943 года Мікалай з та-

варышамі прабраўся да явачнай кватэры
па Магілёўскай вуліцы, спадзяваўся, што
яна яшчэ невядома немцам. Ён зайшоў
на двор, прыслухаўся: нешта вельмі ціха
навокалі. Падняўся на ганак, піхнуў
дзверы і... зразумеў, што трапіў у паст-
ку. Калі ён ціха саслізнуў у агарод —
мог бы ўцячы. А як жа таварышы? На-
ват у такую хвіліну ён памятаў пра
іншых.

— Назад! — крыкнуў Мікалай.

А на двор ужо ўбегалі аўтаматчыкі,
пад'язджалі машыны з гітлераўцамі.
Аказваецца, яшчэ ўчора сям'ю Аўчаро-
вых арыштавалі.

Мікалай і яго сябры ўступілі ў няроў-
ны бой. Тут жа, ля ганка, Мікалай Ке-
дышка загінуў.

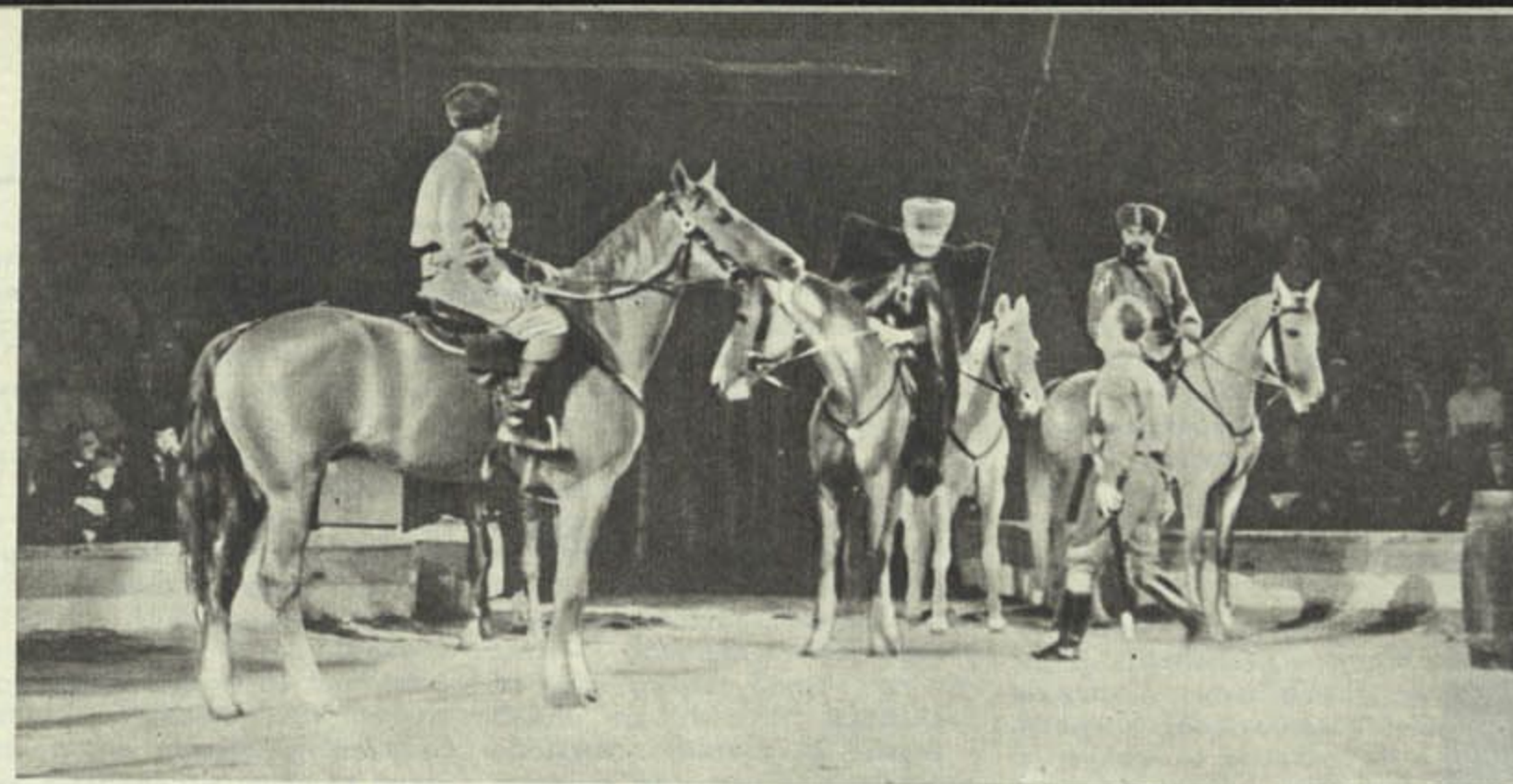
Кожны тыдзень у дом № 68 па Ма-
гілёўскай вуліцы прыходзіць пажылая
невысокая жанчына. Яна прыносіць
кветкі. Летам — гэта палявыя кветкі,
якія асабліва любіў яе сын. Той сын,
якому так і не давялося дачакацца кан-
ца вайны, не давялося «заўсёды, заў-
сёды» жыць са сваёй маці.

І. СМІРНОВА

Мінчане любяць свой цырк. І кожны раз пасля летніх гастроляў, як добрых даўніх сяброў, сустракаюць яго артыстаў. Асабліва, калі ў праграме ёсць прыемны сюрпрыз... А на гэты раз артысты Беларускага цырка парадавалі сваіх гледачоў новай юбілейнай праграмай. Яе галоўная частка — пантаміма «Партызанская балада».

Фрагменты з новай юбілейнай праграмы вы бачыце на здымках.

Фота Ул. Вяхоткі.

Сцэна з «Партызанскай балады».

Яшчэ адна сцэна з «Партызанскай балады».

Музычны комік-эксцэнтрык Віктар Аляксандравіч Гаўрылаў.

На самым маленькім слоніку —
Таня Карнілава.

Выступаюць
Дзёмкіны — мастацка-акраба-
тычная група.

Гледачы...

МАРОЗІХА

Серафіма Ігнатаўна Мароз.

М. ТЫЧЫНА

СТАРАЖЫЛЫ Вялікіх Прусаў яшчэ памятаюць той вечар, калі жыхары вёскі сабраліся на свой першы калгасны сход. Сабраліся ў самай большай хаце, шумелі, размахвалі рукамі ў гарачцы спрэчак, курылі. Прышла на той сход і Серафіма Ігнатаўна Мароз. Ведалі яе як актывістку, жанчыну смелую, разумную. І калі сталі падбіраць кандыдатуру на пост старшыні арцелі, нехта крыкнуў:

— Серафіму! Марозіху!

Усе глянулі ў той бок, дзе сядзела Серафіма Ігнатаўна. Сама яна не чакала такога павароту справы, думала, што гэта жарт. Муж яе, выпусціўшы з люлькі клуб дыму, закашляўся, прахрыпеў:

— Ды вы што — здурэлі? У яе дома свой калгас — шасцёра ўзрэзаў адзін пад адзін. А вы старшыней хочаце. Куды ёй ды з яе граматай?

Але яго голас патануў у гармідары сходу.

— Серафіму!

— Мужыка свайго трымае ў цуглях — пацягне і камунію!

І стала Серафіма Ігнатаўна першай «старшыніхай» на Капыльшчыне. Сельгасарцель назвалі «КІМ». Малапісьменная сялянка днём аб'язджала на кані брыгады, палі, заглядвала да суседзяў (а як у іх?), а вечарам ішла на курсы лікбеза, выводзіла літары, асвойвала азы навукі.

Мужа свайго, Аляксандра Фаміча, Серафіма Ігнатаўна паставіла на канюшню.

— Конь у калгасе — галоўная сіла, — гаварыла яна на сямейным савеце. — Будуць у нас коні як лялькі — управімся з работамі ўпару. А з каго мне лепей спытаць за табун, як не з цябе? — звярталася Серафіма Ігнатаўна да мужа. Той спраўна нёс «службу», але кантроль за ім не паслабляўся. Нярэдка ноччу садзілася ў брычку і ехала правяраць: як там коні на начлезе?

Гэта была жанчына сардэчная і чулая да людзей. Яна ўмела падысці да кожнага з ласкай і добрым словам, узяць настрой жартам. Суседзі дзівіліся: «У нас на вялікіх дзень па тры дні гуляюць, а ў Марозіхі ўсе на полі, як адзін».

Рос і мацнеў калгас. Слава аб ім і аб яго старшыні хутка разнеслася за межамі раёна. Перад вайной кімаўцы мелі высокапрадуктыўныя фермы, атрымлівалі добрыя ўраджай ўсіх культур, высока аплатавалася праца хлебарабаў. Калгас займеў чатыры аўтамашыны, духавы аркестр. У цэнтры Вялікіх Прусаў пачалося будаўніцтва клуба. І яшчэ адна добрая традыцыя прыжылася тут не без ініцыятывы Серафімы Ігнатаўны: у дні рэвалюцыйных свят усе калгаснікі строіліся ў калону і са сцягамі, транспарантамі ішлі па вуліцы пад бадзёрыя гукі духавога аркестра.

У трыццаць сёмым, калі па раёне пракацілася хваля арыштаў, не абышла бяда і Серафіму Ігнатаўну. Нехта данёс, што яна сказала добрае слова пра арыштаваных кіраўнікоў раёна. І тады начальнік пагранічнай паліцыі (старая граніца праходзіла побач з калгасам) паехаў у райцэнтр і сказаў у адпаведных органах так:

— Серафіму Ігнатаўну ведаю як сваю родную маці. Яна крыштальнай душы чалавек, сапраўдны большавік, сама-родак...

І жанчыну адпусцілі.

Потым прыйшла вайна. Серафіма Ігнатаўна сабрала дзяцей, запрэгла каня і паехала на ўсход. Пад вёскай Старыца дарогу перарэзалі нямецкія матацыклісты. Мусіла вяртацца назад. З тых дзён хавалася ў лесе, потым не выцярпела — прыйшла дамоў.

А неўзабаве яе арыштавалі. Абняла Серафіма Ігнатаўна на развітанне дзяцей, расцалавала і пайшла па вуліцы пад дуламі вінтовак. Ішла з высока ўзнятай галавой і бачыла, як прыпадаюць да вокан твары яе землякоў, з якімі яна калгас стварала, дзяліла радасці і нягоды. Яшчэ бачыла, як жанчыны змахваюць з вачэй слёзы і суровымі становяцца твары мужчын.

— Таварышы! Бывайце, не ўспамінайце ліхам, — сказала яна на развітанне аднавяскоўцам. — Дзяцей маіх не забывайце. А перамога ўсё роўна будзе за намі.

Позняй восенню 1941 года партызаны прыйшлі ў Вялікіх Прусах, і адна з жанчын, што была з імі, расказала пра Серафіму Ігнатаўну. Што яны сядзелі ў адной камеры ў мінскай турме і Серафіму

Ігнатаўну страшэнна катавалі, а неўзабаве расстралялі.

...Я сяджу ў хаце Яўгеніі Аляксандраўны Мароз — дачкі Серафімы Ігнатаўны. На стала яблыкі, ігрушы, свежаспечаны хлеб. Жанчына ўспамінае пра сваю маці.

— Вось каб сёння паглядзела мама на нашу вёску — не пазнала б. Адбудаваўся Вялікіх Прусах, сталі прыгажэйшыя, чым да вайны. Клуб, магазін, лазня, чатырохрадковы кароўнік з комплекснай механізацыяй — за чатыры гады! Ёсць у вёсцы школа. Калгас будзе тры домкі для спецыялістаў сельскай гаспадаркі, сталовую. На працадзень атрымліваем добра: і грошы, і натурай. Бачылі, колькі антэн тэлевізараў над дахамі?

Аб такім жыцці, прыгожым і светлым, марыла Серафіма Ігнатаўна, уступаючы ў ленинскую партыю. За такое жыццё пайшла яна на смерць у страшным сорак першым годзе. За такое жыццё склалі галовы на франтах Айчынай вайны амаль дзвесце яе землякоў.

А вось як склаўся лёс астатніх дзяцей Серафімы Ігнатаўны. Сын Міхаіл, капітан другога ранга, усю вайну правёў на Балтыцы, а пасля вайны трагічна загінуў. Аляксандр — шафёрам на маславытворчым заводзе, перадавік вытворчасці, ударнік камуністычнай працы. Урачом у Маладзечна працуе Мікалай. Дачка Ліна — планавік-эканаміст Капыльскага вытворчага ўпраўлення сельскай гаспадаркі. Вольга была зубным урачом, памерла ў Магілёве... І яшчэ адна характэрная дэталі: чацвёрта дзяцей Серафімы Ігнатаўны, як і маці, звязалі сваё жыццё з Камуністычнай партыяй.

...Пры ўездзе ў вёску ўзвышаецца манумент. Тры фігуры — жанчыны, старога сяляніна і партызана — застылі ў чаканні расстрэлу, на суровых тварах — непакорлівасць і гнеў. Для жыхароў вёскі гэта напамінае аб страшнай трагедыі, якая разыгралася тут 27 верасня 1942 года, калі гітлераўскія разбойнікі ўшчэнт спалілі вёску, а 560 яе жыхароў расстралялі і замучылі жывым. Помнік як бы ўваскрэшае адну са сцэн той незабыўнай трагедыі. А мне здаецца, што ў абліччы жанчыны на манументе скульптар увасобіў Серафіму Ігнатаўну Мароз, і яна з вышыні аглядае сінія лясныя далі, сад, які сваімі рукамі садзіла ў трыццатым годзе, вёску. І нібы хоча сказаць землякам: «Людзі, я любіла вас, будзьце пільнымі!».

Калгас «Шлях камуны».
Капыльскі раён.

НА СТОЛ лягла звычайная рэдакцыйная пошта. Звычайная, але не аднастайная. Бо пісьмы — як людзі: у кожнага свой голас, свой характар...

Пішучь ветэраны працы, пенсіянеры, пішучь маладыя работніцы і калгасніцы. У пісьмах — гонар за нашу краіну, за поспехі, якіх дасягнула яна за 50 гадоў Савецкай улады. Пішучь пра добрых людзей, якіх так многа вакол нас.

Лідзія Ануфрыеўна Кавалёва — фельчар. Яна прайшла франтавыя дарогі са шпіталем. Напэўна, і цяпер яшчэ памятаюць гэтую душэўную жанчыну тыя, каго яна ратавала ад смерці. Лідзія Ануфрыеўна лячыла цяжкараненых не толькі лякарствамі, лячыла і ласкавымі словамі, якія, быццам гаючая крыніца, надавалі сіл байцам, дапамагалі ім.

ПІШУЦЬ СЯБРЫ

Агляд пісем

А потым цяплом мацярынскага сэрца яна сагравала дзяцей, якіх асіраціла вайна. У Вільчанскім дзіцячым доме іх было шмат. З якой прагнасцю слухалі яны расказы Лідзіі Ануфрыеўны пра вайну, пра тое, як змагаліся і перамаглі іх бацькі!

— Такіх, каму яна прынесла радасць у жыцці, шмат, — піша ў рэдакцыю Уладзімір Фёдаравіч Лаўніковіч з Жыткавіцкага раёна.

Нядаўна ўрачы Руднянскай участкавай бальніцы, дзе апошні час працавала Лідзія Ануфрыеўна фельчарам, цёпла праводзілі яе на пенсію...

Ёсць у Ляхавіцкім раёне саўгас «Альхоўскі». Пра брыгадзіра першай паляводчай брыгады Таццяну Фёдарэўну Найдзю расказвае ў сваім пісьме І. М. Лешанюк:

«Ці то мужчыны збяруцца, ці то жанчыны ў вольную часіну размову завядуць, не дзіва, цяпер пачуць такое:

— Здаецца, і людзі тыя ж самыя, а ўправіліся не горш за іншых.

Успомняць: раней усякі год па двары ўжо белыя мухі кружацца, а з поля яшчэ не ўсё сабрана. Жывёла, бедная, мерзне пад раскрытай страхой. А цяпер?... Усюды ўпраўна: з палёў даўным-даўно звезлі ўраджай, ярка зелянее азіміна, чарнеюць вялізныя масівы зябіва. Жывёла ў цяпле і сытасці. І ад таго, што ва ўсім такі парадок, — добра на сэрцы.

У тых зменах, якія адбыліся ў першай паляводчай брыгадзе саўгаса «Альхоўскі», вялікая заслуга Таццяны Фёдарэўны Найдзю. Прыехала яна ў гэтыя мясціны ў пасляваенны час. Спадабалася Беларусь, і яна назаўсёды асталася тут, хоць сама з Украіны, з Чарнігаўшчыны».

Таццяна Фёдарэўна ўвела правільныя севазвароты, складала глебавую карту брыгаднай зямлі, падахвоціла рабочых да вучэння. Мінула некалькі гадоў — і брыгада стала першая ва ўсім раёне. Сёлета тут сабралі па 14—15 цэнтнераў збожжа з гектара, а ячмень і пшаніца далі па 22 цэнтнеры, бульбы накапалі па 160 цэнтнераў у сярэднім з кожнага гектара. Таццяна Фёдарэўна Найдзю не баіцца новага, яе ўпартасці, дзелавітасці можна павайздросціць. І чалавек яна

вельмі душэўны, заўсёды падкажа правільнае рашэнне, паможа добрай парадай.

Палагея Лук'янаўна Палуянчык простая жанчына, не здзейсніла геройскіх подзвігаў. «І ўсё ж яна вартая таго, каб пра яе ведалі ў рэспубліцы», — піша П. Абрамовіч з Бераставіцкага раёна.

...Першы дзень вайны. Фашысцкія груганы наляцелі на нашы гарады і сёлы. Пад Бераставіцай разбамбілі эшалон з сем'ямі ваеннаслужачых, эвакуіраванымі з Беластока. І вось тады ў жыцце знайшлі Палуянчыкі трохмесячнага хлопчыка. Прытулілі яго. Калі куплялі абновы сваім дзецям, не забывалі і пра маленькага Валерыя... І вось цяпер з фотакарткі ўсміхаецца малады прыгожы чалавек у ваеннай форме, з пагонамі старшага лейтэнанта.

— Вось ён які, мой Валерык, — гаворыць Палагея Лук'янаўна. У яе ваках радасць і мацярынскі гонар за сына. Так, за сына. Яна выхавала яго, выгадавала. І Валерый цэніць гэта. Ён ужо мае сваю сям'ю, але ніколі не забывае тую, што аддала яму частку свайго сэрца, што сагрэла яго мацярынскім цяплом.

Шмат дзяцей асіраціла вайна, і многія савецкія людзі замянілі ім бацькоў і матак. Праўду кажа аўтар пісьма тав. Абрамовіч: гэта людзі высякароднага сэрца, людзі, вартыя вялікай павагі.

Вось яшчэ пісьмо. Піша яго

чалавек, які не можа мірыцца з безгаспадарчасцю, абыякавасцю. Пенсіянерка Марыя Лявонцьеўна Сцяпанаву аднойчы летам трапіла на вуліцу Скрыганаву ў гор. Мінску. Там, ля радыятарнага завода, вырас новы мікрараён. Прыгожыя шматпавярховыя дамы і... зараснікі лебяды і бур'яну. Калісьці тут стаялі драўляныя домікі, раслі фруктовыя сады. Цяпер гэтыя сады закінуты і гінуць...

— Мне здаецца, — піша М. Л. Сцяпанаву, — людзі, якія жывуць у гэтых дамах, не адмовяцца ўпарадкаваць участак з пладовымі дрэвамі, не адмовяцца засадзіць кветкамі добрую ўрадлівую глебу, дзе цяпер бушуе лебяды ў рост чалавека. Чаму б гэтую зямлю не выкарыстаць пад доследны ўчастак для дзяцей, каб прывіць ім любоў да прыроды, да раслін?

— У мікрараёне па вуліцы Харкаўскай таксама пусткі, — працягвае Марыя Лявонцьеўна. — Дамой наставілі многа, а месца для сквераў няма.

Пісьмо актывісткі — сур'ёзны папрок Мінскаму гарвыканкому, упраўленню добраўпарадкавання. Сапраўды, яе прапанова аб выкарыстанні былых садоў і агародаў для станцыі юннатаў — вельмі слушная.

У дні падрыхтоўкі да юбілею Савецкай улады асабліва шмат пісем прыходзіла пра культуру сяла, сельскія бібліятэкі, камбінаты бытавога абслугоўвання.

Вось адно з такіх пісем. Ва Ухвальскім сельсавеце Крупскага раёна ёсць бібліятэка, кніжны фонд якой складае 12 тысяч тамоў. Бібліятэка стала сапраўдным ачагом культуры ў вёсцы. Загадчыца Ніна Віктараўна Фясько ўмее падабраць кожнаму чытачу цікавую кнігу, ведае іх інтарэсы і густы. Яна рэгулярна праводзіць канферэнцыі чытачоў па навінейшых творах савецкіх пісьменнікаў. Пра гэта паведамляе ў рэдакцыю А. Пацёмкін.

З Акцябрскага раёна піша А. Чыгрын пра швейную майстэрню ў вёсцы Парэчча, дзе працуюць добрыя краўчыкі Марыя Малчанаву, Вольга Падшэўская, Любоў Цімафеева. Пра іхняе ўмельства, густ дадаліся ў іншых вёсках і літаральна завалілі іх работай. Людзям не адмаўляюць, а ветліва запрашаюць:

— Калі ласка, заходзьце!

У агляд увайшла невялікая частка пісем, што паступаюць у рэдакцыю, але і па іх можна меркаваць, якія разнастайныя пытанні хвалююць рабселькораў. Пішыце нам, дарагія чытачы, і надалей, дзяліцеся сваімі думкамі, задумамі, марамі!

3 ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

Настаўнік: — Томі! Падыдзі сюды і дай мне тое, што ў цябе ў роце!

Вучань: — Я б з задавальненнем, сэр, але гэта немагчыма, у мяне ў роце зубны боль...

— Хлопчык, ты прадаеш шчанят? Колькі ты за іх хочаш?

— Гэтыя па долару, а гэтыя — долар і дзесяць цэнтаў. Ён учора праглынуў дзесяціцэнтавую манету.

— Спадзяюся, Том, я не ўбачу больш, што ты спісваеш у суседа.

— Я тансама на гэта спадзяюся.

Невысокая, энергичная, ветливая і дапытлівая, поўная гумару і радасці жыцця, — такую ўбачыў яе перакладчык, калі яна па дарозе з Масквы спынілася ў Мінску, каб пашукаць нехапаючых матэрыялаў да новай кнігі «Тапаная зямля». Кнігі пра дзейнасць КПП і Кампартыі Заходняй Беларусі, пра жыццё беларускіх сялян на Беластоцчыне ў санацыйнай Польшчы і ў часе фашысцкай акупацыі.

Польская пісьменніца Марыя Шулецкая — аўтар аповесці «Пачатак дарогі» і «Калдобіны», зборнікаў апавяданняў «Шлях Гелены», «Пацеркі з рабіны». Марыя Шулецкая — лаўрэат прэміі: літаратурнага конкурсу штотыднёвіка «Адраджэнне» (апавяданне «Звычайны дзень») і конкурсу Саюза польскіх пісьменнікаў (аповесць «Пачатак дарогі»). Па яе навіле «Чаромха пахне горка» створаны фільм «Пасаг» і радыёпастаноўка. Другая кінанавіла — «У святле месяца». У 1955 годзе выдавецтва «ЦАПРА» выпусціла ў свет яе п'есу «Сцяблінкі саломы». Неўзабаве выйдзе з друку п'еса «Дурная Франка».

М. Шулецкая марыла стаць мастаком. Аднак давялося ёй ствараць малюнкi і замалёўкі не пэндзлем, а пяром. Хоць яна вырасла ў горадзе, але піша пераважна пра вёску, ды з такім глыбокім веданнем псіхалогіі людзей, умоў іх жыцця, хібаў і дадатных бакоў, што адзін з крытыкаў сказаў пра яе, што аўтар — сялянка і таму так па-майстарску і з густам піша пра сяло.

— Я на працягу дзесяці гадоў працавала сельскім карэспандэнтам і ў гэтым часе пазнаёмілася з вёскай, палюбіла яе, навучылася шанаваць працу земляроба, асабліва працу жанчыны. І таму, мабыць, застануся вернай сялянскай тэматыцы да канца...

Апавяданне «Першы каханы» будзе ўключана ў зборнік апавяданняў і навіл сучасных польскіх пісьменнікаў, які рыхтуецца да друку ў выдавецтве «Беларусь».

НЕДЗЕ пад самы канец карнавала ў Гужыне здарылася нешта нечуванае: Метка Касінская знайшла ўрэшце кавалера. Ды не абы якога, а гарадскога.

Прыехаў ён у будзённы дзень, спецыяльна для сустрэчы, і цэлую гадзіну шпацыраваў з дзяўчынаю пад ручку па грэблі. Далікатна да яе прытуляўся, нешта буркаваў на вуха. Метка смяялася гучна і радасна. А з усіх хат, як на нейкае дзіва, паглядалі аднавяскоўцы, якія прывыклі да таго, што яна заўжды і ўсюды хадзіла адна.

Метка не прыгажуня, але не горшая ад іншых вясковых дзяўчат. Толькі бедная, як царкоўная мыш. Стары Касінскі меў менш за два маргі дрэннай зямлі, а дзяцей — шасцёра. Для заможных сыноў, вядома, такая дзяўчына — не пара. А беднякі сваю галечу з яе ўбоствам не хацелі спалучаць. Толькі пазабавіцца, паціскаць яе недзе ў кутку альбо дзеля жарту ўкрасці пацалунак — не ўдавалася, бо дзяўчына была па натуры з гонарам, непрыступная. Дык вось і абыходзілі яе. Гады ж, як вада ў горным струмені, імчацца шпарка. Метка нават не паспела азірнуцца, як пачалі называць яе старой паненкаю.

Тым часам у Гужыне стварыўся сельскагаспадарчы кааператыў. Меткін бацька, які яшчэ помніў мужыцкія забастоўкі, запісаўся ў яго адным з першых.

Старшыня кааператыва Батура тут жа прыкмеціў, што Метка працавітая і не дурная. Улетку ўладкаваў яе да гародніны, а зімой паслаў на курсы агароднікаў. Вярнулася яна з выдатнымі адзнакамі па вучобе, а праз некалькі дзён прыехаў да яе той хлопец.

Мал. Р. Віткоўскага.

Цікаўнасць у вёсцы пячэ, як распаленае жалеза. Спярша дзяўчаты пачалі распытваць у Меткі, хто гэта такі, адкуль, ну і, безумоўна, ці будзе жаніцца. Метка адчэплівалася ад іх коратка: — Не ваша справа.

Адыходзілі пакрыўджаныя, пляткарылі.

Хлопцы крыўдзіліся на яе за тое, што яна звязалася з чужым, хоць раней ні адзін нават не зірнуў на яе. Але ж і ім карціла цікаўнасць, і таму пачалі да яе прыставаць.

Метка альбо кпіла з іх альбо толькі смяялася. А калі яна смяялася, то хлопцы пачалі са здзіўленнем прыкмяцаць, што зубы ў яе быццам з найбляейшага сыра — прыгожыя, як ні ў адной дзяўчыны, і — ямачка на кругленькай смуглай шчоцы...

Потым сёй-той заўважыў, што яна

Марыя ШУЛЕЦКАЯ

Першы каханы

зграбная, прывабная; нехта прыпомніў яе працадні, якіх у Меткі больш, чым у іншых, а некаторыя — пахвалы, што сypлюцца ў яе адрас на ўсіх сходах. Завяршыў справу Рысек Маліноўскі, найлепшы танцор у Гужыне і ў наваколлі.

— Ніхто так лёгка не танцуе, як яна.

— Адкуль ты ведаеш? — запыталі ў яго з недаверам, бо Метка на гулянкі не прыходзіла.

— Быў з ёй на вяселлі, — адказаў Маліноўскі.

Вось так і пачаўся поспех дзяўчыны. Па вечарах гучаў яе шчыры смех у клубе, ад суботніх танцаў яна проста валілася з ног.

Але аднойчы, калі яе запрасілі на абэрак адначасова даўганогі Бронак Бжэзінскі і невысокі Казік Пакула, справа дайшла да кульмінацыі. Казік, ведаючы, што Бронак гатоў сілком адабраць у яго дзяўчыну, крыкнуў на ўсю залу:

— Не чапай, гэта мая нявеста!

Усе вочы накіраваліся на Метку, якая пачырванела, нібы мак, і дарэмна спрабавала вырвацца з абдымкаў Казіка.

— Навошта ты гэта сказаў? — усклікнула яна са слязьмі бяссільнага гневу і крыўды ў вачах.

Яна думала, што Казік пажартаваў. Было гэта тым больш крыўдна, бо хлопец ёй вельмі падабаўся. Яны былі добрымі знаёмымі, працавалі ў адной вытворчай брыгадзе.

Між тым Казік усміхнуўся і сказаў:

— Бо я ж сапраўды ажанюся з табой, — і прыціснуў яе да сябе так моцна, што ажно ў яе захапіла дыханне.

— А што скажа твой бацька? — запытала яна, ашаламленая неспадзяванкай, не верачы ўласным вушам.

— Хай сабе кажа, што хоча. Цяпер ужо моргі не маюць для мяне значэння. У кааператыве змагу абысціся і без іх. Таму і ажанюся, з кім захачу. А ты для мяне наймілейшая і адзіная...

Шлюб прызначылі на палову чэрвеня, пасля сенакосу. Стары Пакула, зыходзячы з новых абставін, даволі лёгка згадзіўся з жаніцьбай сына. Старшыня Батура абяцаў даць маладым кватэру ў мураваным доме, як толькі кантору праўлення перавядуць у новы будынак. Агульны сход прыняў пастанову даць ім пазыку, каб завялі гаспадарку.

Метка ад радасці папрыгажэла, расцвіла. Работа ў яе руках проста гарэла. Аднак чым бліжэй было да вяселля, тым Казік рабіўся ўсё больш маркотны. Аднойчы ён не вытрымаў і сказаў:

— Паслухай, Метка, перш чым я з табой ажанюся, ты мусіш сказаць мне, хто гэта такі быў той гарадскі і што ў вас было супольнага. Толькі кажы чыстую праўду, хоць бы нават і найгоршую, — дадаў ён роспачна.

Калі Метка пачула патрабаванне Казіка, яна ўся ўспыхнула. Хваля гарачай крыві заліла яе твар да самых кончыкаў валасоў.

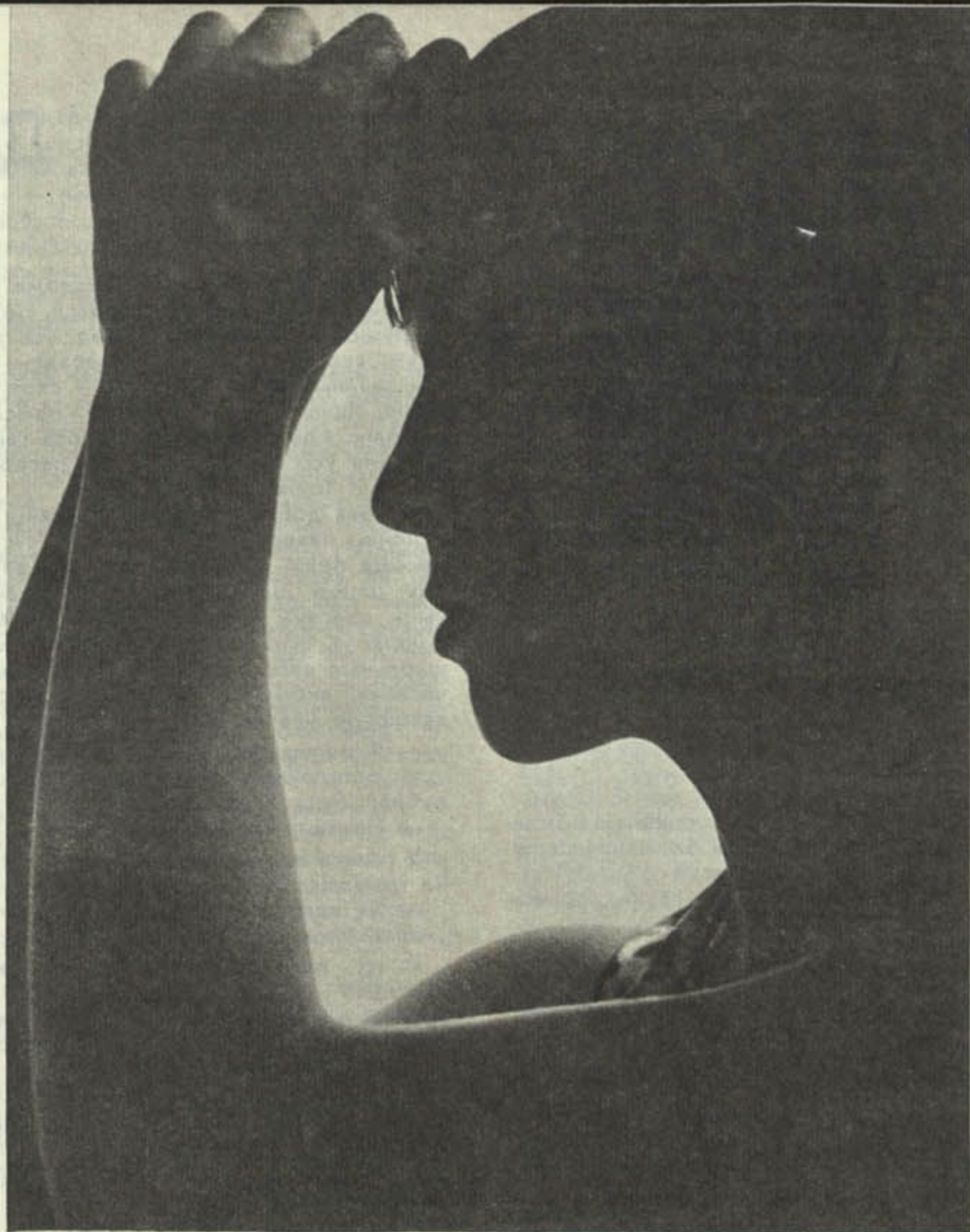
— Не скажаш? — спытаў хлопец праз нейкі час, калі яе, поўнае пакут, маўчанне працягвалася.

— Сказала б я, ды саромеюся, — прашаптала яна нарэшце.

— Мяне саромеешся? — спытаў ён з дакорам.

— Цябе больш за ўсіх, — яна кінула галавой, — бо... бо... гэта была Ганка, дачка арганіста, якая... апанулася хлопцам...

Пераклад Пятра СТЭФАНОВІЧА

Роздум...

Фота Г. Беліцкага.

Юрась СВІРКА

Прасілі дзяўчаты

ў пасёлку ля Брэста,

Каб хлопцам з іх вёскі

я ў Мінску напамніў,

Што іх працакаліся

дома нявесты,

Без іх пастарэла

халодная поўня.

Як ехалі хлопцы,

кляліся:

На свята

пакажуцца ў горад

знаёмых праведаць.

Ды годы праходзяць,

сумуюць дзяўчаты,

А хлопцы чамусьці

дадому не едуць...

Прасілі дзяўчаты,

каб хлопцам адкрыта

Напамніў пра клятвы

пад соннымі вербамі...

А можа

ў салдацкіх падзяках наблытана,

Дзе іх называлі

адданымі, вернымі.

Шэкспір сцвярджаў...

*І ты без следу ў свеце згінеш так,
Калі не застанецца сын-юнак.*

Шэкспір.

Шэкспір сцвярджаў санетамі сваімі,
Што марна той на гэтым свеце жыві,
Хто пабаяўся паўтарыцца ў сыне,
Хто ўсё жыццё сабою даражыў.

Я запарэчу сто разоў Шэкспіру,
(Калі б ён жыві, згадзіўся б ён са мной),
Што сын адзіны
Быццам тая ліра,
не закранутая натхнёнаю рукой.

Ніколі я не буду зруйнаваны:
Расце ў мяне дачка, як ружа, — скарбі!
А кветкі берагуць для закаханых,
Як прыгажосці і натхнення дар.

Я не Шэкспір.
Але і мне паверце,
Што пра дачку я праўду гаварыў:
Не думаючы пра сваё бяссмерце,
Я некаму каханне падарыў.

Шэкспір, табе паклон мой аж да ног:
Уславіць мне дачку ты дапамогі!

Алена Паўлаўна Гартман.

На тым месцы, дзе клапатлівая гаспадыня павесіла нізку баравікоў, асталася «пачцівая» запіска:

«Дзякуй за сушаныя грыбы. Фантамас».

Толькі-толькі прайшоў на экраны Барысава гэты замежны «супербаявік», а ў горадзе паявіліся ўжо дваінікі фантастычнага авантурыста. Хто? Вядома ж, хлапчукі. Падкія да ўсяго таямнічага, рамантычнага, блазнота, гарэзнікі, вечная трывога і непакой матак. Пэўна, не так ужо і патрэбны былі малому барысаўскаму «фантамасу» тыя грыбы — можа выкінуў іх недзе адразу ж за вуглом, — як вабіла рызыка, той спрадвечны дух небяспекі і ўдалства, які ні папругай, ні словам не выб'еш з каторага будучага мужчыны. Дух, што вядзе і да сапраўднай героікі, мужнасці. І часам да...

...Яму было гадоў недзе каля трынаццаці. Адночы, калі мама была на працы, у дзверы пастукалі суседскія, амаль дарослыя ўжо хлопцы.

— Пойдзеш з намі!

О, колькі гонару было ў душы, колькі трывожнага захаплення! Яго, малага, нясмелага, яшчэ не прызнанага ў двары за роўню вольнага гэткім адпетым хуліганам, узялі на сапраўдную «справу»! У скляпенні хутка і лоўка прабілі лазі, пакуль вартаўнік тупаў недзе знадворку ўзадуперад, абчысцілі знутры магазін. Толькі, вядома, перш за ўсё кінуўся да цукерак. Хлопцы — да віна, каўбасы. А самы спрактыкаваны, самы завадатар, той, як і належыць, — да сейфа. Потым у лесе ля вогнішча дзялілі здабычу, пілі віно. І ён тады разы са два глынуў — прызнаецца цяпер, апусціўшы вочы.

Вярнулася з работы маці. Сыночак ужо ціха і смірна ляжаў на ложку, накрыўшыся з галавою коўдрай. На падаконніку ў апілках таксама ціха і смірна ляжала яго першая «здабыча», яго «доля», ні мала, ні многа — 200 рублёў.

Вось так і пазнаёміліся яны ў першы раз — Толькі Палякоў і Алена Паўлаўна Гартман, інспектар дзіцячага пакоя міліцыі. Так і пачалася — не дружба, не — а спачатку барацьба, самая святая і самая складаная — за душу чалавека. За душу — ледзь-ледзь атручаную дымам таго начнога вогнішча, пры якім дзялі-

СТРОГІЯ, ДОБРЫЯ ВОЧЫ

лася здабыча... Даўно ўжо вядома: такую барацьбу нічым не ўзважыш. Не перакруціш, як кінаплёнку назад, усе размовы, сустрэчы, трывожны роздум, неспадзяваныя нават для самой сябе рашэнні. Яшчэ адзін раз было — пахіснуўся Толькі. Але гэта так і засталася сакрэтам для ўсіх. Яна на той раз паверыла Тольку. І Толькі паверыў ёй...

Як гэта добра, калі два чалавекі, што аднойчы паверылі адзін аднаму, сустракаюцца праз гады не хаваючы вачэй! Яму цяпер шаснаццаць. Думае закончыць дзесяць класаў, потым збіраецца ў інстытут. Ёсць добрыя сябры, харошыя школьныя сяброўкі... І ёсць яшчэ адзін чалавек, якому ён можа сказаць сваю асабістую навіну.

— Я цяпер пасля школы крыху працую: расклеяю кінарэкламу. Трыццаць рублёў буду зарабляць.

— Навошта табе грошы, Толя?

У голасе ледзь-ледзь прыкметная нотка трывогі.

— Як навошта? Маме аддам. Хоціць ужо ёй адной...

— Ну паглядзіце, паглядзіце вы на яго яшчэ раз! — нібы гаворыць, нібы патрабуе Алена Паўлаўна. — Ну хіба ж не малайчына! Хіба ж не цудоўны хлопец вырас!

Для мяне — хлопец як хлопец. І пакуль яшчэ, пэўна, далёка не цудоўны. Для яе і для Толькавай маці, для ўсіх, хто аддаў паламанаму дрэўцу часцінку свайго сэрца, — сапраўды — цуд!

Добрыя, строгія вочы. Простая, сціплая прычоска настаўніцы. І, пэўна, было ёй накіравана вучыць у класе дзяцей, сядзець вечарамі над сшыткамі і чырвоным алоўкам падкрэсліваць памылкі. І, пэўна, слухаліся б і любілі яе вучні. І жыццё было б спакойнейшае, уладкаванае, не вымотваліся б так нервы... Але здарылася інакш. У пасляваенныя дні, калі на вакзалах, нібы цені, сноўдаліся галодныя, асірацелыя, а часам і адзічэлыя дзеці, давалася Алене Паўлаўне Гартман, педагогу і па прызначэнні і па прафесіі, апрануць міліцэйскую форму. Дзіцячы прыёмнік, дзіцячы пакой міліцыі — і чвэрць веку яе жыцця. Чэкіст-педагог.

Чэкіст-педагог... Былі і ёсць у Савецкай улады грандыёзныя па сваіх маштабах справы — будаваць гіганты-заводы, паварочваць рэкі, ажыўляць белыя плямы на картах... Былі і ёсць справы... Але з таго дня, калі чэкісты Фелікса Дзяржынскага вывелі са скляпенняў першага вашывага, карослівага беспрытульніка, гаротнае дзіця імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў, вывелі, абмылі, апранулі і далі пуцёўку ў жыццё, — з таго дня ёсць у чэкістаў гэтая трывожная і высакародная місія — быць педагогам. І няхай зусім іншыя дарогі прыводзяць сёння падлеткаў у дзіцячы пакой міліцыі. Няхай часцей пачынаецца ўсё з глупства, з жадання пагуляць у «рамантику», але за кожнай справай, якая заводзіцца тут, — яшчэ адзін лёс. Лёс сённяшняга і будучага чалавека.

ЭКРАН

«Мяцежная застава» — так называецца новая мастацкая кінааповесць, створаная рэжысёрам Адольфам Бергуніерам на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыю Аляксандра Уласава і Аркадзя Млодзіка.

У цэнтры кінаапавадання лёс патомнай рабочай сям'і Яфімавіч — старога бацькі і яго дзяцей: Мікалая, Сцяпана, Каці. Такіх сем'яў было шмат на заводзе, і ў ёй, нібы ў кроплі вады, адлюстравалася лёс і настраі рускіх дарэвалюцыйных пралетарыяў.

Галоўныя ролі выконваюць: Яфім Ягоравіч — Барыс Чыркоў, Сцяпан — Вячаслаў Нявінны, Мікалай — Алег Барысаў, Каця — Алена Чорная, Васільч — Аляксей Эйбажэнка, Марфа — Ксенія Мініна.

Новая каляровая шыроказірковая мастацкая кінакарціна «Першарасіе» пастаўлена рэжысёрам Аляксандрам Іванавым на кінастудыі «Ленфільм» па матывах пазмы Ольгі Бергольц «Першарасійскі». Гэта расказ пра першую земляробчую камуну, створаную ў

1918 годзе на Алтаі рабочымі-піцэрцамі.

У нашым фільме, — гаворыць Ольга Бергольц, — мне здаецца самым важным не сюжэтная канва, не поўнае цяжкісцей падарожжа абухаўскіх рабочых з Петраграда ў далёкую Сібір, не зліццё Іртыша і Бухтармы, не будні жыцця камунараў на новай зямлі і нават не поўная героіка і трагізм барацьбы першарасіян з мясцовымі кулакамі і іх гібелі.

Гледачы павінны душой адчуць веліч, шчырасць гэтых людзей, іх адданасць адной велізарнай ідэі рэвалюцыі.

У ролі старшыні камуны здымаўся вядомы акцёр В. Заманскі.

«Прама ляціць куля. Жыццёвы шлях чалавека не такі прамы», — гэтыя словы старшыні ЧК Лінда — героя новай мастацкай кінааповесці «Дзесяты крок», створанай рэжысёрам Віктарам Іўчанам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па сцэнарыю Мікалая Фігуроўскага, маглі б быць эпіграфам да ўсёй карціны. Барацьба была нялёгкай, і не проста

Вось ён, «цёпленькі» парушальнік парадку.

...Які сімпатычны твар у гэтага хлопца, колькі ў ім гумару, непасрэднасці! Ён прыйшоў у рабочай спяцоўцы, на хвіліну пакінуўшы сваю работу, і цяпер нецярпліва ёрзае на крэсле, круціць віхрастай бялявай галавою. Ён, як і Талік Палякоў, той самы «яшчэ адзін лёс». Што ж, лёс як лёс. Рабочы чалавек, амаль дарослы, з характэрнымі манерамі і звычкамі юнака, які «сам сабе галава». А было некалі... Ды што там успамінаць тое, што было ды сплыло. Важна, што цяпер!

— На аўтакурсах вучыся. Куплю хутка матацыкл.

— Не баішся? Матацыклісты часта ў аварыі трапляюць, глядзі!

— Трапляюць тыя, хто гарэлку п'е. А я не п'ю!

І бялявыя, такія ж непакорлівыя, як і сам ён быў яшчэ гады два назад, віхры ганарліва падскокваюць угору.

Чалавек застаўся чалавекам. Праўда,

наперадзе яшчэ цэлае жыццё. Але сумны ўрок, атрыманы ў дзяцінстве, не пройдзе дарэмна. Бо недзе на крутым і слізкім павароце сустрэў ён добрых і строгіх людзей. Такіх, як наша знаёмая Алена Паўлаўна, як іншыя работнікі дзіцячага пакоя Барысаўскага аддзела міліцыі: капітан Селязнёў, Ганна Кармішына, Лідзія Турушына, Зямфіра Грышанова.

Дзень нашага знаёмства з работнікамі гэтага пакоя быў іх звычайным рабочым днём. Ішлі размовы пра таго ж самага «фантамаса», які ўкраў грыбы: «хто ведае, што яшчэ ён можа выкінуць, трэба знайсці, папярэдзіць...» Трэба знайсці нейкага хлопца са шрамам на твары, які зняважыў дзяўчыну-студэнтку... Прывялі малога Сяргейку, цёпленькага, як кажуць, парушальніка грамадскага парадку — насыпаў пяску ў бензбак грузавіка... А потым капітан Селязнёў, інспектар Гартман і сакратар камісіі па справах непаўналетніх Тамара Мельнікова паехалі ў рабочы пасёлак торфазавода. Тут вырашаўся, у поўным сэнсе гэтага слова, лёс дваіх дзяцей. Ужо некалькі месяцаў васьмігадовы Міша і яго маленькая сястрычка пераходзяць з рук у рукі — ад бацькі да маці. Маці падпілююць дзяцей ля школы, на вуліцы, вядзе да сябе. Бацька перавабляе іх ласункамі і пачастункамі і таксама вядзе да сябе, у сваю новую сям'ю.

Хто з іх мае рацыю? Хто вінаваты? І каму сапраўды можна даверыць дзяцей, каб быць спакойнымі за іх? І такія справы вырашаюць работнікі дзіцячага пакоя, справы тонкія, далікатныя і вельмі, вельмі адказныя. Іх можна даверыць людзям з розумам, з вопытам.

І з добрым сэрцам.

А. УЛАДЗІМІРАВА

ПАМЯТАЙЦЕ, БАЦЬКІ!

Будзьце не толькі ўважлівыя і справядлівыя да свайго дзіцяці, але і аб'ектыўныя ў яго канфліктах і спрэчках з таварышамі. Не становіцеся на яго абарону, калі яно вінавата.

Кажуць, нібыта маленькае дзіця — уласнік. Але гэта няпраўда. Яно можа стаць уласнікам і эгаістам, калі вы не спыніце яго пры словах «маё» і «не дам». Аднак дзіця ахвотна падзеліцца ласункам і цацкай, калі вы будзеце заахвочваць яго да гэтага.

Нярэдка маткі, нават тыя, хто строга выконвае правіла купаць дзіця кожны дзень, лічаць магчымым рабіць гэта радзей, калі яму міне год. Аднак такая думка няправільная. Якраз пасля года, калі маленькае дзіця пачынае поўзаць і хадзіць, гуляць на падлозе і ў пяску, яно асабліва мае патрэбу ў штодзённых купаннях, і пры малейшай магчымасці яго трэба да іх прывучаць. Гэта паможа выпрацаваць вельмі каштоўную якасць — ахайнасць, — якая захавецца на ўсё жыццё.

Заўсёдня натацыі і пакаранні — дрэнныя памочнікі. Крык прымусяць дзіця прыбраць на месца свае цацкі, памыць рукі перад ядой, але яно зробіць гэта толькі пры вас, а ў вашу адсутнасць з задавальненнем не выканае непрыемны і дакучлівы абавязак.

Нельга прыгнятаць дзіця парадкам і патрабаваць, каб ва ўсіх гульнях і занятках яно не ссоўвала рэчаў з іх прывычных месц і нічога не кідала на падлогу. І ў маленькіх, і ў дарослых такія сумныя парадкі, такі педантызм нічога, апроча пратэсту, не выкліча. Усяму свой час — і шумным гульням, і беспарадку, які абавязкова суправаджае іх. Але нават двухгадовае дзіця павінна ведаць, што, закончыўшы гульню, трэба скласці цацкі на месца.

Калі дзіця не хоча прыбраць свае цацкі, растлумачце яму, што ўсё тое, што засталася на падлозе, вы прыбраце самі і схаваете. Выканайце сваё абяцанне. Вашы цвёрдасць і настойлівасць памогуць прывучыць дзіця да акуратнасці.

Цяжка выхаваць правільныя адносіны да старэйшых, калі дзеці з'яўляюцца сведкамі кухонных спрэчак, дробных сутычак і сварак. Дарослым нельга, не падрываючы аўтарытэту, адмяняць распараджэнні адзін аднаго. Знайдзіце час і месца ўладкаваць вашы рознагалосці аб метадах і прыёмах выхавання дзіцяці, але не дазваляйце сабе дыскусій з гэтага поваду ў яго прысутнасці.

У аўтобусе, у тралейбусе, у трамваі маці трымае сваё дзіця на каленях і сочыць, каб яно не турбавала суседзяў, не пэчкала іх адзенне нагамі. Сямігадовае дзіця ўжо можа ўступаць сваё месца ў вагоне пажылым людзям. Першакласніку лягчэй пастаяць, чым пажылому чалавеку.

складаўся ў ёй лёс людзей.

У галоўных ролях здымаліся Нінель Мышкова, Павел Маразенка, Аляксей Сафонаў, Іван Марын, Уладзімір Дружнікаў, Мікалай Казленка.

6 снежня 1966 года наша краіна ўрачыста адзначыла 25-годдзе разгрому фашыстаў пад Масквой. Гераічным падзеям гэтай памятнай бітвы прысвечан мастацка-публіцыстычны фільм «Калі дарагі табе твой дом...».

Аўтары карціны пісьменнікі Канстанцін Сіманаў, Яўгеній Вараб'ёў, рэжысёр Васіль Ардынскі, апэратар Уладзімір Мікалаеў стварылі карціну бітвы за Маскву па дакументах, кінахроніцы, успамінах відавочцаў. Ды і самі яны ўсе былі сведкамі і ўдзельнікамі гэтай бітвы.

Будзе дэманстравацца на экранях рэспублікі таксама новая эстонская кінастужка «Паўдзённым паром». Аўтар сцэнарыя — Юхан Смуул, рэжысёр-пастаноўшчык — Кальо Кійск.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Паўдзённым паром».

Мікалай II (справа) — удалая работа народнага артыста БССР В. Тарасава.

ЖЫЦЦЁ тэлеспектакля кароткае: раз, другі пакажуць на блакітных экранах — і ў запас, на доўга ці назаўсёды. Жыццё тэлеспектакля можа быць і доўгім: настане дзень — і зноў глядзіць спектакль грамада, імя якой — легіён. Але гэта другое, доўгае жыццё спектакля бывае толькі ў адным-адзіным выпадку — калі гледачам палюбіўся ён у прэм'еру...

Тэлеспектакль «Крах» ужо даўно не прэм'ера. І глядзелі яго амаль усе тэлегледачы Беларусі. Два разы трансліравалі на Маскву. Адшумелі бурныя абмеркаванні ў друку і вусна, але варта было з'явіцца яго назве ў тэлепраграмах, як зноў дзесяткі тысяч людзей на доўга ўселіся ля тэлевізараў. Дзесяткі тысяч...

Ужо не спрачаюцца, што гэта такое: падзея ў жыцці маладога мастацтва тэлебачання або нядоўгі поспех п'есы з цікавым сюжэтам? Мы пераканаліся, што не «пікантныя» падрабязнасці жыцця апошніх рускіх цароў, не паўлегендарная фігура Распуціна выклікалі такую доўгую і трывалую цікавасць да работы Беларускага тэлебачання. Час паказаў, што поспех тэлеспектакля сур'ёзны і добры, што «Крах» — не шумная аднадзёнка, а паўнацэнны, важкі твор новага мастацтва тэлебачання.

У п'есы А. Талстога і П. Шчогалева «Змова імператрыцы» неспакойны і зменлівы лёс. У 30-я гады яна мела вялікі поспех, ішла ў многіх тэатрах краіны (і ў Мінск прывозілі спектакль гастролёры з Ленінграда). Потым нейкая частка крытыкі заклалі міла «Змову імператрыцы» «дварцовай драмай» — і паступова яна сышла са сцэны...

Новае жыццё цікавай гістарычнай хроніцы дало Беларускае тэлебачанне. Гледачы ўбачылі ў п'есе і дакументальную верагоднасць, і расказ пра хвалючыя важнейшыя падзеі напярэдадні Вялікага Кастрычніка. Шмат твораў расказвае пра імперыялістычную вайну, пра салдат, рабочых, сялян у тыя дні, пра падзеі ў горадзе, вёсцы, на фронце. Але, бадай, толькі «Змова імператрыцы» адкрыла самыя ганебныя старонкі ў гісторыі рускага самадзяржаўя, калі яно, не здольнае больш кіраваць краінай, карысталася паслугамі замежных шпіёнаў, палітычных авантурыстаў і проста прайдзісветаў тыпу Грыгорыя Распуціна.

Пераконваючы царыцу, што Мікалай II, «папашка», «слабы стаў», Распуцін і блізкія да яго людзі рыхтуюцца знішчыць цара. У гэтай змове прымае ўдзел царыца. Мышыная мітусня вакол трона заглушае для іх поступ рэвалюцыі, поступ Кастрычніка семнаццаціга года. І гібель іх — немінучая. Сярод «натоўпу прагнага», што стаіць ля трона, — тыя, хто імкнецца знішчыць цара і пры дапамозе царыцы кіраваць краінай, і тыя, што называюць царыцу здрадніцай і забілі Распуціна. Але ўсе яны нават аддалена не ўяўляюць, як жыве народ, не ведаюць і не хочуць ведаць яго галечы і гора.

«Крах» — так назвала свой спектакль тэлебачанне. В. Карпілаў, аўтар сцэнарыя і рэжысёр, меў на гэта

права: калі на экране мільгаецца, уладкоўваюць свае справы, інтрыгуюць дробныя людзі, якія ўявілі сябе вялікімі, — уступае закадравы голас нашага сучасніка (аўтар і выканаўца В. Карпілаў). Ён каментыруе, удакладняе, здэкуюецца, іранізуе, абураецца, выкрывае.

Аб падзеях найскладанейшага гістарычнага этапу расказвае наш сучаснік, узбагачаны сённяшнімі ведамі, які разумее скрытыя тады, а сёння — відавочныя спружыны механізма «палітыкі». Скандальная слава або поўнае забыццё — вось вынік жыцця гэтых людзей, начыста змецёных ачышчальным полымем Кастрычніка.

Перад намі праходзяць купка фанатыкаў і авантурыстаў на чале з імператрыцай, бедны розумам цар — марыянетка ў руках палітычных авантурыстаў. Мы бачым, як «у палац, да імператарскага трона дайшоў і, здэкуючыся, пачаў шальмаваць над Расіяй непісьменны мужык з вар'яцкімі вачыма» — Грыгорый Распуцін; бачым «гаспадыню зямлі рускай» імператрыцу Алісу Darmstadtскую; «раззалочаную ляльку» — бясільнага старшыню Дзяржаўнай Думы Шцюрмера, міністраў, военачальнікаў, придворных — рабалежную, ілжывую зграю. Яны былі б смешныя і нікчэмныя, калі б не былі яны ўладальнікамі Расіі...

«О Руская зямля!» — горкі вокліч, узяты Аляксеем Талстым эпіграфам да трылогіі «Блуканне па пакутах», — вельмі дакладна вызначае сэнс «Краха». Спектакль сучасны, і гэта не толькі вялікая вартасць яго, але і найпершая ўмова паяўлення на нашых тэлеэкранах гэтага твора.

Сярод многіх удалых работ і шчаслівых знаходак тэлеспектакля асабліва вылучаюцца Мікалай II у выкананні Віктара Тарасава і Распуцін, ролю якога іграе Раман Філіпаў.

Мы далёкія ад думкі лічыць малюнак ролей Тарасава і Філіпава гістарычна безумоўна верагодным, паверыць без аглядак ў тое, што іменна так выглядалі цар, Распуцін, царыца, што так, а не інакш яны сябе паводзілі ў дадзеных акалічнасцях. Думаецца, што і ў рэжысёра і акцёраў не гэта было мэтай — шукаць знешняе падабенства. Не ігнаруючы поўнасцю і гэты бок, рэжысёр перш за ўсё цікавіўся логікай характару, гістарычнай праўдай падзей — і гэта ўдалося ў высокай ступені.

Цікавую характарнасць знайшоў для Мікалая II акцёр: сонны погляд, размераная хада, мажняя постаць, твар салдафона, не асветлены думкай, ціхі голас... Нібы марыянетка, якой кіруе нечая злачынная рука, а без дапамогі яна ўмее толькі бязладна гаварыць глупствы.

Цар у выкананні В. Тарасава — сімвал улады, якая канчаткова зжыла сябе, правіцель, не здольны да колькі-небудзь разумнага кіравання. Слабая розумам пасрэднасць, нікчэмнасць, якая па дзікаму непаразуме стала ўладаром велізарнай краіны, ён вельмі шкодны. Акцёр нідзе не шаржыруе, іграе вельмі мякка, — але сума дэталей, знішчальная насмешка, бязлітасная праўдзівасць, цвярозы аналіз, гістарызм робяць гэтую ролю злой карыкатурай на правіцеля і чалавека.

Мітуслівая, манерна-сентыментальная інтрыганка, ханжа і здрадніца — імператрыца Аляксандра Фёдаравна (З. Браварская), яе фрэйліна Вырубавы (О. Шах-Парон), Распуцін кіруюць палітыкай унутранай і знешняй, назначаюць і скідаюць міністраў, военачальнікаў, старшыню Дзяржаўнай Думы.

«Вялікая палітыка» робіцца ў прэдняй былога канакрада, прайдзісвета, а цяпер «айца Грыгорыя» Распуціна. Знішчальна злавесная сцэна: ачумелы з пахмелля Распуцін прымушае будучага міністра скакаць «камарынскага» — і той скача: паспрабуй, не паскачы — міністрам не будзеш...

Часам ён, адурманены ўладай і магутнасцю, сам верыць у «божае прадначартанне», у сваю выбранаасць... Але часцей за ўсё фіглярствуе Распуцін, прыкідваецца асененым «божай ласкай», а камера выкрывае; цвяроза, прыцэньваючыся глядзіць ён тады, калі кідае на калені царыцу, пераканаўшы: «з папашкай трэба канчаць», калі гутарыць з царом, калі п'янствуе з цыганамі, бярэ хабар, калі пры-

шоў-такі да Фелікса Юсупава, па-звярынаму адчуваючы свой канец, але верачы ў сваю распуцінскую зорку...

Часам становіцца страшна, калі бачыш пышны велікавецкі натоўп і адразу пасля яго — бедныя палі пад сеткай дажджу, худога коніка, які ледзь клыпае па вузкай палосцы, жабракоў з торбамі, эшалоны раненых... І над усім — працяглая песня-стогн. Жаночы голас скардзіцца, сумуе, хапае за душу, разказваючы пра безвыходнае гора.

Калі ж зноў паяўляецца на экране прыдворная камарылля, яна выклікае гнеў, агіду, нецярплівае жаданне дачакацца бясслаўнага канца...

І канец настае: у недаступныя пакоі імператрыцы ўрываецца чалавек з ружжом, той, хто выкіне, як смецце, былых уладароў.

У адным з кадраў хронікі бачылі мы, як рабочыя збівалі з варот каменнага двухгаловага арла — сімвал дынастыі Раманавых. У фінале спектакля гэтаксама проста і дзелавіта такія ж рабочыя ў шынялях паведамлілі апошнім з дынастыі, што цараванню іх настаў канец. У гэтым — высокі сэнс спектакля.

Л. БРАНДАБОУСКАЯ

Вось «раззалочаная лялька» — бясілыны старшыня Дзяржаўнай Думы Шцюрмер у выкананні народнага артыста БССР Р. Качаткова і Грыгорый Распуцін — артыст Р. Філіпаў.

Сцэна са спектакля. У цэнтры — імператрыца Аляксандра Фёдораўна (народная артыстка БССР З. Браварская).

Ніна ТАРАС

Мама, пачытай!

Мікола ХАМЯНКОЎ

Сон уцёк

У Сашкі малага
Ружовыя шчочкі,
Вочы блакітныя,
Бы васілёчкі,
Свеціцца ў іх
Неабсяжнае неба —
Сашку прасторы
Нябачанай трэба.
Трэба прасторы
Для сцежак-дарожак,
Сцежак-дарожак —
Для Сашкавых ножаў,
Каб па дарожках
Ножкі хадзілі,
Смела хадзілі —
Не заблудзілі.

Сніцца Рому
дзіўны сон:
на рыбалку крочыць ён.
Ён нясе чарвей бляшанку,
вуду гнуткую,
прыманку
для ляшчоў і для язёў
і таўшчэзных карасёў.
На раку Раман прыйшоў,
месца ціхае знайшоў.
Пад кусты закінуў вуду.
«Шчупака злаўлю з паўпуда.
Прынясу яго дадому,
тата скажа:

— Вось дык Рома!
Маладзец ты ў мяне,
новы ножык купіць мне».
Пакуль Рома разважаў,
паплавок на дно патаў.
Пацягнуў за вуду Рома,
і спаймаў...
праныру-сома.
Хлопчык з радасці
аж скача:
вось дык рыба,
ну і ўдача.
Сома ў мех Раман паклаў.
Сон раптоўна знік,
прапаў.
— Эх, шкада, — заплакаў Рома, —
Не прынёс дадому сома.
Буду вечара чакаць,
пайду рана сёння спаць.
Не ўцячэ нікуды сон,
мне прысніцца зноўку ён.
І тады ўжо, вядома,
прынясу дадому сома.

На бярозу ля майго акна
Прылятала птушачка адна,
Кожны ранак шчабятала тут,
Праслаўляла ціхі родны кут.
Ды аднойчы хлопчык назнарок
Выстраліў з рагаткі ў той бок.
Апусціла птушка галаву,
Камячком упала на траву.

Малюнак К. Ціхановіча.

ФІЗКУЛЬТУРА ДЛЯ ДАШКОЛЬНІКАЎ

Каму з бацькоў не хочацца бачыць сваё дзіця жыццярэдасным, бадзёрым, здаровым і моцным? Аднак не ўсе ясна ўяўляюць сабе, якія ўмовы для дзіцяці будуць лепшыя, як засцерагчы дзіця ад хвароб, што трэба для правільнага яго развіцця.

Каб умацаваць здароўе, палепшыць фізічнае развіццё дзіцяці, бацькі павінны з першых дзён прывіць яму любоў да фізкультуры і спорту. Вельмі важна ў дашкольным узросце выхоўваць карысныя навыкі і прывычкі, прывучаць да пэўнага рэжыму, выканання правіл гігіены. Кожны новы дзень дзіцяці павінен пачынацца з ранішняй гігіенічнай гімнастыкі, якая актывізуе дзейнасць жыццёва важных органаў, спрыяе развіццю сілы, выхаванню волі.

Ранішня гімнастыка павінна пачынацца няхуткай хадой, яна ўключае практыкаванні для ўмацавання мышцаў плечавога пояса, мышцаў спіны, жывата. Дзіця з вялікай ахвотай пачне выконваць практыкаванні, калі яны будуць цікавыя і зразумелыя для яго. Напрыклад: практыкаванне з мячом, абручком, «рыбка», «вырасці вялікі», «футбол». Працягласць ранішняй гімнастыкі 3—5 мінут. Яна павінна заканчвацца ваднымі працэдурамі.

З 5-гадовага ўзросту ўжо трэба прывіваць дзецям любоў да спорту. Яны могуць займацца плаваннем, фігурным катаннем, хадзьбой на лыжах, катацца на дзіцячых веласіпехах. Канькі і лыжы павінны быць адпаведнага памеру, з добрым мацаваннем. Вельмі неабходны прагулкі, гульні, загартоўванне вадой, свежым паветрам і сонцам.

Трэба некалькі слоў сказаць пра паставу. Пры добрай, правільнай паставе ўнутраныя органы знаходзяцца ў правільным становішчы; сэрца, лёгкія, печань і іншыя органы працуюць у нармальным умовах. Дзеці з парушанай паставай ходзяць нязграбна, апусціўшы галаву, сутуляцца, што прыводзіць да парушэння кровазвароту і дыхання, стрававання і іншых функцый.

З малых год дзяцей трэба вучыць правільна хадзіць, стаць, сядзець за сталом. Каб пазбегнуць парушэння паставы, школьнікам рэкамендуецца насіць ранец. Спаць дзіця трэба класці на невысокай падушцы і на роўным, не вельмі мяккім ложку.

Правільныя заняткі фізічнай культурай і спортам прадукцыйна ўскрываюць спіны і пазваночніка, умацоўваюць мышачную сістэму, апорна-рухальны апарат, выпрацоўваюць прыгожую паходку, спрытнасць.

Фізічныя практыкаванні не толькі прадукцыйна ўскрываюць, але і выпраўляюць парушэнне паставы. Калі бацькі заўважылі няправільную паставу ў дзіцяці, яны павінны паказаць яго ўрачу і разам з ім памагчы выправіць парушэнне.

Вялікае значэнне маюць рухавыя гульні. Не трэба абрываць дзіця: не бегай, не скачы, не сваволь. Такое дзіця вырасце баязлівае, не такое спрытнае, як яго аднагодкі. Гэта асабліва прыкметна, калі дзеці, знаходзячыся ў калектыве (на дварэ, у дзіцячым садзе, школе), наладжваюць гульні («хто хутчэй»,

«хто спрытней», «хто смялей») — тут вось і праявіцца недахоп у фізічным выхаванні вашага дзіцяці, і яно будзе адчуваць сябе няёмка.

Дарослыя павінны сачыць за гульнямі дзяцей, падказаць ім, якія гульні лепшыя.

Не забывайце і пра загартоўванне: гэта засцерагае дзяцей ад прастуды, умацоўвае арганізм, робіць яго ўстойлівым да інфекцый. Дзіця будзе больш спакойнае, ураўнаважанае.

Н. А. ГОМЗА, урач

ВУЗЕЛЬЧЫКІ НА ПАМЯЦЬ

Абутак — немалаважная дэталёвая агульным ансамблем. Ён павінен быць лёгкім, зручным. Таму старанна прымярайце туфлі, перш чым іх купіць. І яшчэ: не надзявайце новыя туфлі, накіроўваючыся на прагулку, у госці або на танцы. Ногі хутка стомяцца, а калі яшчэ туфлі ціснуць, то ў вас будзе канчаткова сапсаваны настрой. Разнасіце туфлі спачатку дома. Абутак патрабуе стараннага догляду. Стаптанія абцасы і нячышчаныя туфлі надаюць чалавеку неахайны выгляд.

Не забывайце і пра панчохі. Нават самыя стройныя і прыгожыя ногі будуць здавацца крывымі, калі шво на панчосе ссуецца ўбок. І сачыце за тым, каб панчохі былі заўсёды добра нацягнуты. «Лепей дзве зморшчынкі на твары, чым адна — на панчосе», — як кажуць французжанкі.

Каўнер вашага пінжана, паліто, шарсцяной сукенкі зашмальцаваны. Вы хочаце яго абнавіць. Але як гэта зрабіць? Не аддаваць жа рэч у хімічную чыстку. Аказваецца, ёсць іншы надзейны спосаб.

Анучка, змочаная ў цёплым растворе воцату, вычысціць такі каўнер.

Сінтэтычнае футра мыюць гэтак жа, як і бязворсавыя тканіны, але пры гэтым яно крыху траціць блыск і звальваецца. Пасля мыцця футра трэба расчэсваць металічнай расчоскай або жорсткай шчоткай. Лепш за ўсё футравыя рэчы аддаваць у майстэрні хімічнай чысткі.

Тлустыя плямы на нефарбаванай падлозе можна зняць глінай, змешанай з воцатам. Цестападобны раствор накладваюць слоём у 2—3 сантыметры на пляму і пакідаюць на суткі.

Затым гліну здымаюць, а падлогу мыюць гарачай вадой з мылам.

Некалькі кропель кофэ знішчаюць блыск пацёртага адзення.

Каб шарсцяны касцюм не блішчэў, добра вычысціце яго, змачыце анучу або кавалак той жа тканіны ў вадзе з воцатам і пакладзіце на бліскае месца. Затым папрасуйце зверху вельмі гарачым прасам. Пакуль тканіна яшчэ вільготная і цёплая, правядзіце па ёй чыстай жорсткай шчоткай, каб падняўся ворс.

Бусел.

Цікаўная вавёрачка,

Фота Ф. і П. Рэўзіных.

КУЛІНАРЫЯ

ФАРШЫРАВАННЯ КАПУСТА

Свежую белакачанную капусту ачысціце ад забруджанага лісця, выражце храпку і ў падсоленай вадзе зварыце да гатоўнасці. Ададзіце лісце і акуратна адбіце.

Прыгатуйце фарш. Для гэтага моркву, пятрушку, рэпу нарэжце саломкай і крыху патушыце ў невялікай колькасці вады. Рэпчатую цыбулю падсмажце. Змяшайце ўсю гэту гародніну, запраўце соллю, перцам. Дадайте пасечаныя яйкі, смажаныя грыбы, дробна пасечаныя кроп або пятрушку.

У падрыхтаванае капуснае лісце загарніце фарш. Абкачайце ў пшанічнай муцэ, змажыце ў збітым яйку, абкачайце ў тоўчаных сухарах. Падсмажце ў вялікай колькасці тлушчу, пакуль на паверхні не паявіцца румяная скарынка. Патрымайце 15—20 мінут у духоўцы і падавайце з смятаным соусам.

На 1 кг капусты—200 г морквы, 100 г рэпы, 1—2 цыбуліны, корань пятрушкі, 100 г тлушчу, 2 яйкі, некалькі сушаных грыбоў, 2—3 ст. лыжкі смятаны, 2 ст. лыжкі пшанічнай мукі, кроп.

МЯСНАЯ САЛЯНКА ПА-ГРУЗІНСКУ

Ялавічыну парэжце на невялікія кавалкі, пасыпце соллю, молатым перцам і разам з рэпчатой цыбуляй абсмажце да румянага колеру. Дадайте тамат-пюрэ, бульён, соус «Паўднёвы», тоўчаны часнок, воцат вінны ці лімонную кіслату, салёныя агуркі і тушыце да гатоўнасці. Пры падачы пасыпце кропам.

600 г ялавічыны, 50 г маргарыну, 2—3 цыбуліны, 3 ст. лыжкі тлушчу, 2 агуркі, 2 ст. лыжкі соуса «Паўднёвы», 1 ст. лыжка воцату, 1 ст. лыжка пшанічнай мукі

БУЛЬБА, ЗАПЕЧАННАЯ Ў СМЯТАНЫМ СОУСЕ

Абабраную бульбу зварыце ў падсоленай вадзе, паклаўшы туды сцябліны пятрушкі ці кропу. Адвар трэба зліць (ён спатрэбіцца вам для соуса), а бульбу паліць растопленым маслам.

На патэльнію, змазаную маслам, наліце $\frac{1}{4}$ смятаннага соуса і пакладзіце бульбу, зверху паліце смятаным соусам, пасыпце нацёртым на тарцы сырам, апырсніце растопленым маслам і запячыце ў духоўцы.

Для прыгатавання соуса злёгка падсмажаныя пшанічную муку развядзіце мясным бульёнам ці гароднінным адварам, затым праварыце 5—10 мінут. Дадайте смятану, соль, добра перамяшайце, даведзіце да кіпення і праварыце 5 мінут. Пры падачы пасыпце дробна парэзаным кропам.

На 10 бульбін—5 ст. лыжак смятаны, 4 ст. лыжкі масла, 2 ст. лыжкі нацёртага сыру, 2 ст. лыжкі мукі, кроп.

БУРАКІ Ў МАЛОЧНЫМ СОУСЕ

Абабраныя буракі нарэжце на невялікія кубікі, скрылёчкі або саломку. Заліце гарачай вадой, даведзіце да кіпення, а затым на павольным агні зварыце да гатоўнасці.

Пшанічную муку падсмажце да светла-жоўтага колеру і паступова развядзіце яе гарачым малаком. Уліце бурачны адвар, усыпце цукар, соль і варыце на павольным агні 5—6 мінут. Соус працадзіце. Заліце вараныя буракі соусам, перамяшайце і даведзіце да кіпення.

На 900 г буракоў—1 шклянкі малака, 5 ст. лыжак бурачнага адвару, 1 ст. лыжка мукі, 4 лыжкі масла ці маргарыну, 1 ст. лыжка цукру.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Некаторыя гатункі вэнджанай наўбасы даволі цяжка ачысціць ад скуры. Але калі вы пакладзеце наўбасу на паўмінуты ў халодную вадку, тады ачысціць яе не складзе ніякай цяжкасці.

Малако захоўваецца значна даўжэй, калі яго кіпяціць з цукарам (адна сталовая лыжка на літр малака).

Каб сасіскі не лопаліся ў час варкі, перад тым, як апускаць у вар, накаліце іх відэльцам у многіх месцах.

ПІРОГ ЗАКРЫТЫ З ЯБЛЫКАМІ

Прыгатаваць мяккае дрожджавае цеста з 1 кг мукі, 30 г дрожджаў, 1 шклянкі малака, 3 яек, $\frac{1}{4}$ кг цукру, 200 г тлушчу. Цеста раскатаць у пласт таўшчынёй 0,5 см, падзяліць на дзве часткі. Адно частку цеста пакласці на бляху, змазаную тлушчам, 1 кг яблыкаў аббраць і выразаць зярняты, разрэзаць на долькі і патушыць разам з $\frac{1}{4}$ кг цукру і карыцай па смаку. Пасля гэтага яблыкі пакласці роўным слоём на цеста, накрыць другой палавінай цеста. Выпякаць у гарачай духоўцы каля 40 мінут.

ПІРОГ АДКРЫТЫ З ТВАРАГОМ

Замясіць мяккае цеста з $\frac{1}{2}$ кг мукі, 20 г дрожджаў, 2 яек, 200 г цукру, 150 г тлушчу і выслаць ім падмазаную тлушчам бляху, $\frac{1}{2}$ кг дыетычнага тварагу расцерці са 100 г сметанковага масла, 100 г цукровай пудры і 2 яечнымі жаўткамі. Пад канец увесці збітыя на густую пену бялкі. Атрыманай тваражнай масай пакрыць цеста. Выпякаць у гарачай духоўцы.

ПІРОЖНЫЯ

Расцерці 1 шклянку сметанковага масла з няпоўнай шклянкай цукровага пяску, дадаць чайную лыжку пітной соды, калі ёсць, шклянку тоўчаных арэхаў, шклянку мукі і 4 збітыя на густую пену яечныя бялкі. Атрыманую масу пакласці ў форму, змазаную маслам і выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы. Асобна расцерці 4 яечныя жаўткі са шклянкай цукровай пудры. Выпечаную ляпёшку пакрыць расцёртымі жаўткамі і разрэзаць на квадраты.

МЯДОВЫ ЧОРНЫ ХЛЕБ

Расцерці злёгка шклянку цукру з 3 яйкамі, дадаць шклянку тлушчу, калі ёсць—шклянку тоўчаных арэхаў, сталовую лыжку мёду, па чайнай лыжцы гваздзікі і пітной соды, сталовую лыжку воцату і такую колькасць мукі, каб атрымалася мяккае цеста. Цеста разрэзаць на 4 часткі; кожную частку цеста скачаць у выглядзе шара, затым рукамі аформіць буханкі, пакласці іх на бляху, змазаную тлушчам, на некаторай адлегласці адна ад адной і выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы.

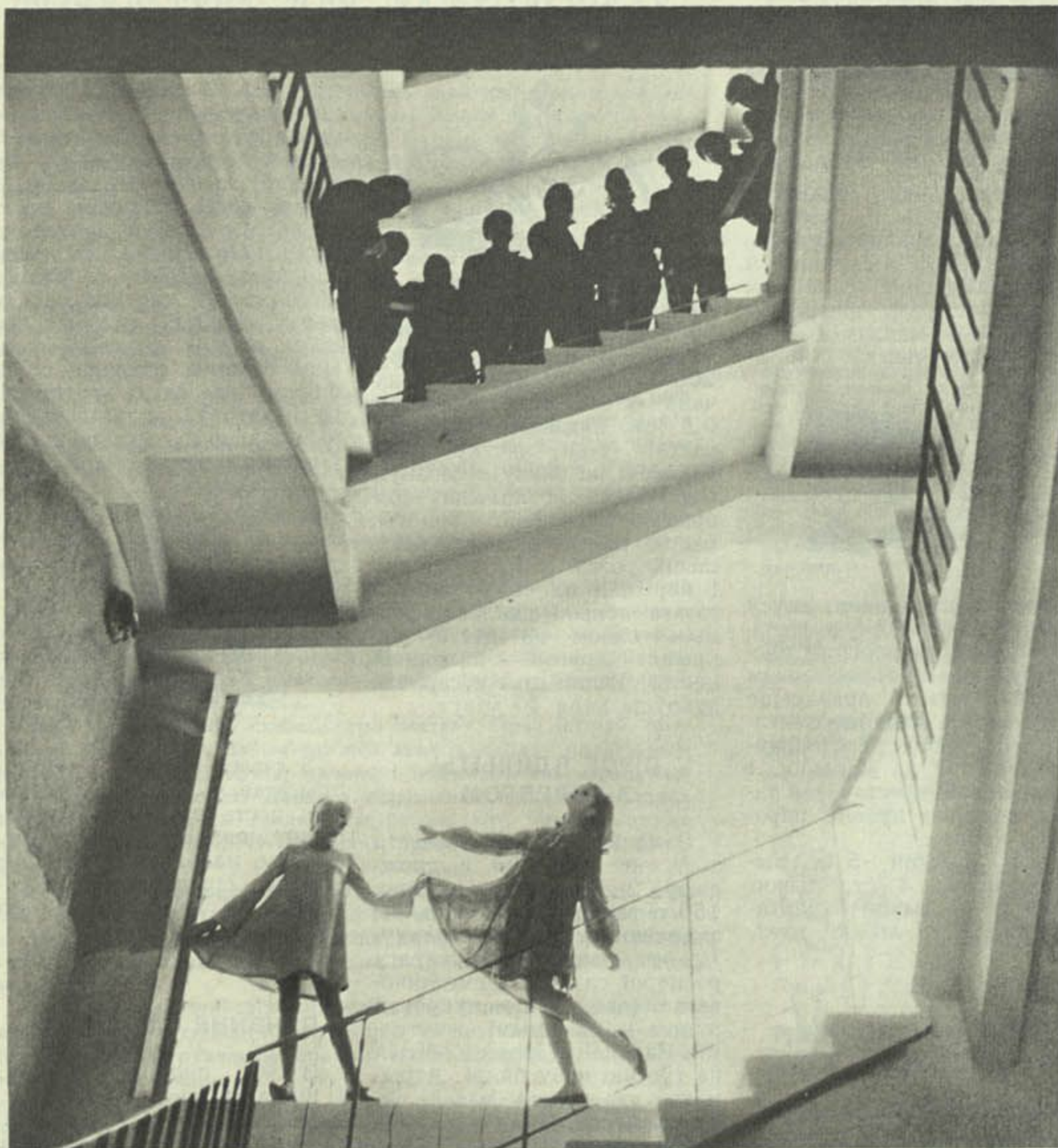
З гэтага ж цеста можна прыгатаваць смачнае пірожнае: цеста раскатаць на ляпёшку, пакласці на бляху, выпечы, накалоць відэльцам і заліць сіропам, які прыгатаваць з 1 кг цукру і 1 літра вады.

ПЯЧЭННЕ СМАЖАНАЕ

З $\frac{3}{4}$ шклянкі цукру, 1 шклянкі кіслага малака, 3 яек, 4 лыжак сметанковага масла, 1 чайнай лыжкі пітной соды і 0,5 кг мукі замясіць цеста. Цеста раскатаць на пласт таўшчынёй 2—3 мм і шклянкай або формачкамі выразаць пячэнне. Пячэнне апусціць у гарачае масла і падсмажыць з абодвух бакоў. Гатовае пячэнне адразу ж абсыпаць цукровай пудрай і карыцай і падаць на стол.

ТОРТ ХАЛОДНЫ

Накрышыць $\frac{1}{2}$ кг бісквітаў і заліць іх $\frac{1}{2}$ літра гатаванага малака. Асобна расцерці добра 2 яйкі з 2 чайнымі шклянкамі цукру, 200 г сметанковага масла і 3 сталовымі лыжкамі какао. Ад атрыманага крэму ададзіць $\frac{1}{3}$. У астатні крэм дадаць 1 шклянку буйна тоўчаных грэчкіх арэхаў, бісквітную масу, перамяшаць і пакласці ў форму для торта. Зверху пакрыць крэмам і пасыпаць наструганым шакаладам. Прыгатаваны такім чынам торт пакінуць у халодным месцы на адну ноч.

Хутка ў Мінску на Паркавай магістралі адкрыецца новы Дом мадэлей.

Фота Ю. Іванова.

ПРАПАНУЕ МІНСКІ ДОМ МАДЭЛЕЙ

На выстаўцы «Прамысловасць Беларусі і тэхнічная эстэтыка» рэспубліканскі Дом мадэлей паказаў узоры адзення рознага прызначэння. Некаторыя з іх выбачыце на гэтых здымках.

1. Дзвухіолерны ансамбль для маладой дзяўчыны. На сукенцы з тканіны ў палоску прыгожа выглядае аздаба з гладкай тканіны. З такой жа тканіны зроблена паліто.

2. Моднага крою мужчынскае паліто. Засцежка размешчана ад лініі таліі ўверх, што надае стройнасць фігуры.

3. Летні ансамбль для маладой дзяўчыны. Сукенка адкрытая, без рукавоў. Звярніце ўвагу на лінію таліі. Яна ніжэй натуральнай лініі.

4. Зараз модныя вышыўкі на су-

кенках. Летняя сукенка з лёну, аздабленая вышыўкай.

5. Для жанчын з поўнай фігурай падыдзе гэтая сукенка з тканіны ў палоску. Празрыстыя кішэні і планка засцежкі аздаблены касымі бейкамі.

6. Моцна расклёшанае паліто з драпу. Засцежка двухбортная, рукавы ўстаўныя.

7. Невялікай даўжыні спадніца, дапоўненая блузкай, падыдзе для работы ва ўстанове.

8. Элегантны касцюм для жанчын з поўнай фігурай. Паўпрылягаючы жакет, дапоўнены веткай, робіць касцюм прыгожым.

9. Маладзёжнае паліто, моцна расклёшанае, выканана з трыкатажнага палатна, дубліраванага паралонам.

На чацвёртай старонцы вкладки — моды. Тлумачэнні да мод.

1. Сукенка трыкатажная простае вязкі. Арыгінальнай яе робіць аздаба двух кантрастных танаў. Такую сукенку рэкамендуем жанчынам са стройнай фігурай.

2. Гэтую прыгожую маленькую сукенку для зімовага адпачынку мастакі назвалі «Разань». Ці не нагадвае вам разанскую паневу яркая шарсцяная тканіна? А шырокія свабодныя рукавы — крой кашулі? А чырвоная павязка — старадаўнюю кічку?

3. Лятучы сілуэт гафрыраванай клёшнай спадніцы, спалучэнне дзвюх фактур — крэпдэшыну і карункаў, расшытых жамчужнымі пацеркамі, модная форма каўняра і проймаў аб'яднаны ў гэтай сукенцы для вечара танцаў.

4. Маленькая вячэрняя сукенка з тоўстай парчы. Вышыўка залатымі і сярэбранымі пайеткамі ўзмацняе «металічную» фактуру тканіны.

5. Ажурны джэмпер з нітак двух танаў. Рукавы ўшыўныя.

Мадэлі сукенак дэманстраваліся на Міжнародным фестывалі адзення ў Маскве.

На першай старонцы вкладки — кінамеханік мінскага кіна-тэатра «Зорна» Рэгіна Марноўская.
Фота Ул. Вяхоткі.

Да нашых чытачоў

Рэдакцыя атрымлівае вялікую колькасць пісем, якія закранаюць тыя ці іншыя пытанні, што датычаць медыцыны. На жаль, па віне саміх тых, хто піша, гэтыя пытанні часта астаюцца без адказу (не ўказваюць свой адрас). Гэта датычыць, напрыклад, пісьма Веры А. з Віцебскай вобласці і іншых.

Многія чытачы прыспешваюць рэдакцыю з адказам, просяць надрукаваць яго як найхутчэй, у бліжэйшым нумары, а, між тым, нярэдка бывае так, што цікавячая іх кансультацыя апублікавана некалькі нумароў назад.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 03296. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Здадзена ў набор 9/X-67 г. Падп. да друку 1/XI-67 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказні. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 241154 экз. Зак. 525.

Надрукавана
01.01.1968
Валарусь

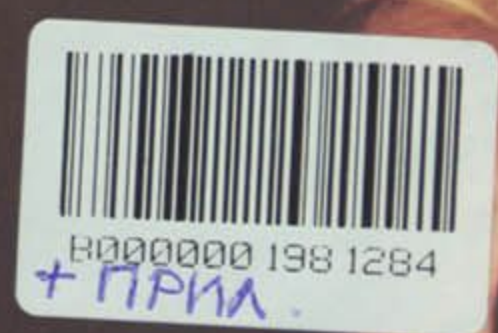
74995

Цена 15 кап.

1

4

3

2

мода

5